

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK

Samtal med specialpedagoger om elever i behov av stöd inom vuxenutbildning

Annette Gottfridsson

Examensarbete:	15 hp
Program:	Specialpedagogiska programmet, SPP600
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	Ht 2013
Handledare:	
Examinator:	Anders Hill
Rapport nr:	HT13-IPS-05 SPP600

Abstract

Examensarbete:	15 hp
Program:	Specialpedagogiska programmet, SPP600
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	Ht 2013
Examinator:	Anders Hill
Handledare:	
Rapport nr:	HT13-IPS-05 SPP600
Nyckelord:	Specialpedagoger, vuxenutbildning, vuxna elever i behov av stöd, studieteknik, sociokulturellt perspektiv

Syfte: Studiens övergripande syfte var att undersöka hur specialpedagoger beskriver åtgärder avsedda att stödja och utveckla elevers lärande inom kommunal vuxenutbildning. Studien har även undersökt hur specialpedagoger beskriver elever i behov av stöd och om det finns några specifika svårigheter.

Teori: Studien har en sociokulturell ansats. Lärande och utveckling ses som kommunikativa processer. Grunden för lärande är interaktion och samarbete. Vygotskys begrepp mediering innebär olika former av stöd i läroprocessen. I varje situation kan vi ta till oss kunskaper av varandra eftersom vi utvecklas tillsammans med andra. Stöd i den nära utvecklingszonen innebär att en mer kompetent person stöttar elevens lärande genom att strukturera upp problemet i mindre delar. I effektiva lärandesituationer lotsas eleven genom uppgiften. Studiens relationella synsätt ser elever i svårigheter utifrån ett helhetsperspektiv. Orsaker till svårigheter identifieras även i skolans sätt att organisera sin undervisning.

Metod: I en kvalitativ studie studeras hur individer uppfattar och tolkar verkligheten de ingår i och är en del av. Som undersökningsmetod användes den kvalitativa forskningsintervjun i en halvstrukturerad form med intervjuguide. Intervjun med fem specialpedagoger genomfördes med var och en. Den kan liknas vid samtal och innehållet i samtalen skapades av intervjuaren och informanterna tillsammans. Den insamlade empirin transkriberades från ljudfiler till utskrifter som bearbetades och analyserades. Genom meningskoncentrering analyserades empirin i fem huvudteman med utgångspunkt från studiens syfte och frågor. Därefter analyserades resultatet på samhälls-, organisations-, grupp- och individnivå.

Resultat: Studiens huvudresultat visar att specialpedagogerna anser att många elever som är i behov av stöd behöver utveckla sin studieteknik t.ex. genom att lära mer om olika lässtrategier. Ett annat viktigt resultat är elevers behov av att detaljerat planera och få struktur i sina studier genom en tydlig arbetsgång. Elever i behov av stöd behöver ofta förlängd studietid och orienteringskurser är en lämplig anpassning. Tillgång till alternativa verktyg som dator och iphone med inläst material och olika appar rekommenderas, för de kan bidra till att kompensera svårigheter och förbättra elevers studieresultat.

Förord

Ett stort tack till alla dem som möjliggjort genomförandet av den här uppsatsen. Främst gäller det studiens fem deltagare som på ett engagerat och inspirerat sätt delat med er av era kunskaper och erfarenheter, utan er arbetsinsats hade uppsatsen inte fått det här innehållet. Mina språkgranskare har gett konstruktiv kritik och sett det jag inte har sett, ett stort tack för all tid och det engagemang ni ägnat mina texter. Sedan vill jag rikta ett stort tack till mina nära och kära, familj, vänner, skolläda och kollegor för uppmuntran och kloka råd. Den omtanke ni visat genom att fråga hur det går har gett ny ork att jobba vidare i både med- och motgång. Till sist ett stort tack till lärare vid Göteborgs Universitet som på ett engagerat och professionellt sätt gett nya kunskaper och erfarenheter under utbildningen.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte.....	2
Frågor	2
Litteraturgenomgång	2
Vuxenutbildningens historia och utveckling	2
Skolverkets analys av orsaker till låg måluppfyllelse i Matematik A och B	4
Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå- en översyn	4
Elevernas och lärarnas attityder till vuxenutbildningen 2012	5
Teori	5
Sociokulturella lärandeteorier	5
Behovsteorier	7
Centrala begrepp	7
Tidigare forskning	7
Sammanfattning	13
Metod.....	13
En kvalitativ studie	13
En sociokulturell forskningsansats	14
Metodval	14
Urval	15
Genomförande	15
Analys och tolkning	16
Reliabilitet och validitet.....	17
Generaliserbarhet	17
Etiska överväganden	17
Resultat.....	18
Specialpedagogernas samtal om elevernas bakgrund, erfarenheter och uppfattade behov .	18
Analys.....	19
Specialpedagogernas strategier att uppmärksamma elever som ev. är i behov av stöd	20
Före kursstart	20
Ansökan.....	20
Kontakter med studie- och yrkesvägledare	20
Informationsbroschyr och hemsida	20
I samband med kursstart	21
Tester och nivåbedömning	21
Under studietiden	21
Samtal.....	21
Uppföljning av elever.....	22
Specialpedagogerna kartlägger och utreder vuxna elever i behov av stöd	23
Att utreda läs- och skrivsvårigheter	23
Att utreda matematiksvårigheter	24
Övrigt samarbete.....	24
Analys.....	25
Vilka behov av stöd specialpedagogerna anser att elever har	25
Behov av planering, struktur, mer undervisningstid och handledning	25

Behov av att utveckla studieteknik och ökat självförtroende	26
Behov av att utveckla läs- och skrivförmåga samt behov av matematiskt stöd	26
Analys.....	27
Har elever olika behov av stöd på grundläggande och gymnasial nivå?	27
Analys.....	28
Specialpedagogernas åtgärder avsedda att stödja lärande	28
Samarbete med kurator	29
Handledning av lärare	29
Samtal med elever.....	30
Att förbättra planering, struktur och studieteknik.....	30
Studiehallen	31
Specialpedagogernas åtgärder vid läs- och skrivsvårigheter	32
Specialpedagogernas åtgärder vid matematiksvårigheter	32
Specialpedagogernas åtgärder vid koncentrationssvårigheter och bristande arbetsminne	33
Samarbete med SYV om förlängd studietid och orienteringskurser	34
Specialpedagogernas andra anpassningar och arbete med tillgänglighet	34
Specialpedagogernas arbete med utvärdering och uppföljning av stöd.....	34
Analys.....	35
Specifika svårigheter och problem för specialpedagogiken	36
Analys.....	36
Avslutande analys	37
Diskussion	38
Metodreflektion	38
Resultatdiskussion	39
Specialpedagogiska didaktiska implikationer	41
Förslag till vidare forskning	42
Referenslista.....	43
Bilagor	47
Bilaga 1	47
Skolverkets statistik om elever inom vuxenutbildningen.....	47
Bilaga 2.....	48
Medgivande till intervju.....	48
Bilaga 3.....	49
Intervjuguide.....	49

Inledning

Vuxenutbildningen ska möta många olika elevers behov, allt från mycket målinriktade och studiemotiverade individer till dem som har erfarenheter av att skolan inte anpassats till deras förutsättningar att lära. Om skolans lärandemiljö tidigare bidragit till negativa erfarenheter är det viktigt att utveckla goda förutsättningar för lärande, vilket kan ske genom samspel. Lärare och elev kan tillsammans skapa motivation. Genom samspelet kan positiva attityder utvecklas och eleven stärka sin identitet som en lärande individ (Håkansson, 2007). En viktig förutsättning för att lärande ska fungera, är att elevens självförtroende stärks. Därför är en viktig funktion för skolan att eleverna är medvetna om hur man lär, vilket många inte är trots många års skolerfarenhet som gett dem fel föreställningar om vad lärande är. Forskning visar på ett fastställt positivt samband mellan studier på kommunal vuxenutbildning (komvux) och ökat självförtroende, vilket inverkar positivt på elevens livssituation. Men hur arbetar specialpedagoger och lärare i vuxenutbildningen med att stödja elevers lärande? Läroplanen (Lvux 12) är ett styrdokument och därmed en normativ text som beskriver hur utbildningen bör vara organiserad och genomförd, samt vuxenutbildningens uppdrag;

Vuxenutbildningens målgrupp är heterogen och eleverna är individer med mycket olika förutsättningar. Även elevernas mål med utbildningen kan variera kraftigt. Utbildningen måste därför anpassas utifrån individens behov och förutsättningar och den kan variera till både längd och till innehåll. Vuxenutbildningen ska alltid möta varje elev utifrån hans eller hennes behov och förutsättningar (Skolverket, 2012a, s. 5).

Vad detta innebär överlämnas till kommunal nivå att bestämma. Det är skolledning och personal som ska tolka och omsätta styrdokumentet i praktiken, men hur tolkas uppdraget? Till skillnad från grund- och gymnasieskolan omfattas inte vuxenutbildningen av Skollagens bestämmelser om särskilt stöd (SFS 2010:800, 3 kap. 7-12 §§). Det kan medföra sämre rättigheter för vuxna i behov av stöd, eftersom skollagen inte ställer samma juridiska krav på vuxenutbildningen. Lvux 12 poängterar att elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen ska ägnas särskild uppmärksamhet och vuxenutbildningen har ”ett särskilt ansvar för elever med funktionsnedsättning” (Skolverket, 2012a, s. 6). Det finns inget juridiskt krav att utreda vuxna som riskerar att inte nå målen. Däremot står det i skollagens övergripande mål för vuxenutbildningen;

Målet för den kommunala vuxenutbildningen är att vuxna ska stödjas och stimuleras i sitt lärande. De ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt att främja sin personliga utveckling. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar. De som fått minst utbildning ska prioriteras (SFS 2010:800, 20 kap. 2§).

Efter många intressanta erfarenheter av elever i behov av stöd har mina tankar varit inriktade på elevers lärande och hur det kan stödjas. Forskningsresultat visar att elevers behov av stöd försvinner inte bara för att de blir vuxna, vuxenutbildningens elever behöver minst lika mycket styrning och stöd som ungdomsskolans elever (Håkansson, 2007). Det för tankarna vidare; Vad kan specialpedagogik inom vuxenutbildningen innebära? Vad finns det för erfarenheter och kunskaper att ta del av när det gäller stöd till vuxna elever som har svårigheter i sin skolsituation? Hur kan skolan anpassas till elevers olika förutsättningar? Men varför är det viktigt att undersöka elevers behov av stöd inom vuxenutbildningen? Lumsden Wass' studie (2004) betonar att pedagogiken utgår från individens behov och förutsättningar. Interaktionen och lärande underlättas om läraren är mottaglig för och medveten om elevens

behov. "Förutsättningarna för att kunskapsbehoven ska kunna tillgodoses är att sociala behov är tillgodosedda" (Håkansson, 2007, s.146). Både lärare och grupp fyller en social funktion och gemenskapen kan påverka om eleven lämnar skolan eller stannar kvar. Vad anser specialpedagoger att vuxenutbildningen gör för att anpassa skolan till elevers olika behov och vad kan utgöra hinder?

Syfte

Studiens övergripande syfte är att undersöka hur specialpedagoger beskriver sitt arbete med åtgärder avsedda att stödja och utveckla elevers lärande inom vuxenutbildningen på grundläggande och gymnasial nivå. Studien vill även undersöka hur specialpedagoger beskriver fenomenet elever i behov och om det finns specifika svårigheter och problem för specialpedagogiken inom vuxenutbildningen.

Frågor

För att undersöka detta formuleras följande frågor;

- * Vad anser specialpedagogerna är behov av stöd inom vuxenutbildningen?
- * Vad använder specialpedagoger för strategier för att identifiera behov av stöd inom vuxenutbildningen?
- * Hur kartlägger och utreder specialpedagoger vuxna elevers behov av stöd?
- * Vilka åtgärder avsedda att stödja lärande hos elever i behov av stöd vidtar specialpedagoger inom vuxenutbildningen?

Litteraturgenomgång

Vuxenutbildningens historia och utveckling

Redan i slutet av 1940-talet uttrycktes tydliga politiska ambitioner att ta till vara på arbetarklassens studiebegåvning (Lumsden Wass, 2004). Begreppet begåvningsreserven syftade på att "det fanns stora grupper som tvingades lämna skolan trots att de ville utbilda sig och trots att de hade de nödvändiga intellektuella förutsättningarna" (Säljö, 2003, s. 72). Vid värnpliktsinskrivningarna genomfördes begåvningsstest som visade att endast en tredjedel som ansågs klara studentexamen hade möjligheter till gymnasiestudier (Husén & Härnqvist, 2000). Deweys tankar om "att skolan måste formas efter det snabbt förändrade samhällets behov" (Säljö, 2003, s. 73) fick genomslag i debatten. Utbildning sågs som ett medel att minska sociala orättvisor, genom en bredare social rekrytering till ledande poster i samhället och att få välutbildad arbetskraft. Begåvningsreserven kallades senare för utbildningsreserven och blev ett viktigt inslag i argumentationen om inrättandet av en kommunal vuxenutbildning (Prop. 1967:85). Begåvningsreserven blev ett uttryck för många som studerade på komvux och sågs som en viktig tillgång. Det fanns en utbildningsoptimism och utbildningssystemet öppnade dörrar för nya grupper.

Vuxenutbildningen inrättades 1968. Dess föregångare var kvällsgymnasierna. Arbetslivet sågs som föränderligt med en snabb ekonomisk och teknisk utveckling (Prop. 1967:85) och krav ställdes på individen att lära nytt och att lära om. Utbildningens innehåll skulle utformas utifrån arbetsmarknadens krav. I början av 1970-talet flyttade fokus från begåvningsreserven till resurssvaga gruppers utbildningsbehov (Lumsden Wass, 2004). En kommitté utredde behov av stödundervisning samt den kommunala vuxenutbildningens anpassning till de vuxenstuderandes behov och arbetssätt (SOU 1982:29). Vid kommunaliseringen 1991 för-

ändrades styrningen av skolan från regel- till målstyrning. Staten anger mål och riktlinjer och kommunerna ansvarar för genomförandet. 1994 infördes en gemensam läroplan för ungdomsgymnasiet och den kommunala vuxenutbildningen, Lpf 94 (Utbildningsdepartementet, 1994).

Regeringen ville utveckla den kommunala vuxenutbildningen under 1990-talet, med en tydligare koppling till *”samhällsutveckling, tillväxt och arbetsmarknadens förändrade krav”* (Lumsden Wass, 2004, s. 77). Kunskapslyftets mål var att förnya vuxenutbildningen genom flexibelt lärande, med möjlighet att välja tid och plats för sitt lärande. Studiestödssystemet får enligt Skolverket (2000) inte förhindra utvecklingen av flexibla former. *”Överordnat är den enskilde individens önskemål, behov och förutsättningar alltid ska vara styrande och prägla verksamhetens utformning och innehåll”* (a.a., s. 102). Det som gör varje elev unik är deras olika motiv till studier, erfarenheter och kunskapsnivå. Därför anses ett individanpassat arbetssätt med utgångspunkt i varje elevs styrkor och svagheter lämpligt, eftersom det kan innebära lärtillfällen anpassade till elevens erfarenheter och kunskapsnivå (Håkansson, 2007).

Memorandum för livslångt lärande innehåller riktlinjer för en gemensam europeisk strategi för lärande och utbildning. Utbildning är viktigare än någonsin för *”människors möjligheter att komma in, komma vidare och komma upp i livet”* (EU, 2000, s. 10). Livslångt lärande definieras som all meningsfull inläring med syfte att förbättra kvalifikationer och kunskap. Det anses stärka konkurrenskraften och förbättrar arbetskraftens anställningsmöjligheter. Livslångt lärande är en strategi för utveckling av medborgarskap, social sammanhållning och sysselsättning. Europaparlamentet anser att livslångt lärande är av stor betydelse för integration i samhället och lika möjligheter för medborgarna. Enligt EU är utbildning bästa sättet att bekämpa social utslagning. *”Det livslånga lärandet innebär en förskjutning av ansvar från stat till individ”* (Skolverket, 2000, s. 31) och utgår från individens tro på sin egen förmåga och vilja att utvecklas. Fokus flyttas från undervisning till elevernas lärande. Lärarens uppgift blir att skapa struktur och hjälpa eleven att omsätta information till kunskap (Henning Loeb, 2006; Lumsden Wass, 2004), därför betonas dialogens betydelse mellan lärare och elev.

Den senaste skollagen (SFS 2010:800) och läroplanen Lvux 12 började tillämpas inom vuxenutbildningen 1 juli 2012. Kommunen har skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet för att nå dem som inte har fullföljt sina grundskolestudier och motivera dem att göra det. De har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå (Gruv). Enligt Skollagen är en vuxen behörig att delta på gymnasial nivå om han eller hon saknar kunskaper som utbildningen syftar till att ge och har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Studie- och yrkesvägledningen har en mycket viktig roll inom vuxenutbildningen för att eleverna ska få en utbildning anpassad efter deras behov och förutsättningar. Det är viktigt att eleverna får vägledning i att välja ett kursupplägg och studietakt som passar de egna behoven och som bygger på en realistisk bedömning av de förutsättningar eleven har för studier (Skolverket, 2012c, s. 33).

Svaga förkunskaper kan identifieras innan eleven påbörjar studierna genom nivåtest eller annan bedömning av förkunskaper. Resultaten kan användas som utgångspunkt för hur studierna läggs upp (Skolverket, 2012c). För att ge en bild av vilka elever specialpedagogerna möter hänvisas till en kort sammanfattning av Skolverkets statistik om eleverna inom komvux (bilaga 1). I kommande avsnitt presenteras olika rapporter av vuxenutbildningens verksamhet och i vilken omfattning den anpassats till elevers behov och förutsättningar.

Skolverkets analys av orsaker till låg måluppfyllelse i Matematik A och B i den kommunala vuxenutbildningen

”Nära hälften av alla som påbörjade en kurs i Matematik A och drygt hälften av alla som påbörjade en kurs i Matematik B år 2010 avbröt sina studier eller fick icke godkänt i betyg” (Skolverket, 2012c, s. 20- 21). Måluppfyllelsen i dessa kurser var sämre än i andra kurser på gymnasial nivå. I samtliga kurser avbröt drygt var fjärde elev kursen eller fick IG i betyg. Elever som läst Matematik A i gymnasieskolan och fått IG, fick endast en tredjedel godkänt betyg inom vuxenutbildningen, för Matematik B knappt 40 procent. ”Elever med högst grundskola som utbildningsbakgrund är överrepresenterade bland dem som får IG i betyg eller avbryter kursen” (a.a., s. 17).

22 av 31 kommuner besvarade Skolverkets enkät (2012c) våren 2012. Resultaten är därför inte representativa för hela landet. De flesta kommuner erbjuder särskilt stöd i matematik, vilket kan vara tillgång till handledning av matematiklärare, repetitionsstudier, individuellt stöd, mattestugor, webbaserat stöd, stöd vid dyslexi, alternativa examinationsformer och förlängd studietid. Även specialpedagog nämns, men frågan är hur ofta dessa har någon matematikdidaktisk specialkompetens? *”Det finns ett identifierat behov från kommuners sida av mer lärarledd tid eller ytterligare stöd för elever, utöver det som redan erbjuds inom utbildningen” (Skolverket, 2012c, s. 28). Förkunskapsprov och repetitionskurser är åtgärder för att bättre kunna möta eleverna där de befinner sig kunskapsmässigt. Nuvarande studiestöds-system medför att elever ofta läser fler kurser eller i en snabbare takt än vad de klarar av. Fler läser på distans, vilket kräver en god förmåga att arbeta självständigt. Det kan bidra till låg måluppfyllelse, eftersom många elever har svårt att fullfölja distansstudier. Innehållet förändrades i matematikkurserna när Lvux12 infördes. Detta fick konsekvenser för elever som har läst kurser enligt det gamla systemet och skulle läsa en fortsättningskurs enligt det nya systemet. De kan då sakna vissa förkunskaper. Syftet med orienteringskurser är att ge ökade studietekniska färdigheter genom repetition eller introduktion av kurser (SFS 2011:1108, kap.2, 6§). Eleverna får då tid och möjlighet att förbättra sina förkunskaper och bättre förutsättningar att kunna genomföra den ordinarie matematikkursen. De kan få studiestöd under tiden. Sammanfattningsvis innebär det att studier i matematik i större utsträckning behöver anpassas efter elevens förkunskaper.*

Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå- en översyn för ökad individanpassning och effektivisering

Utbildningen ska utgå från elevens behov och kräver en inledande kartläggning. Om förkunskaper bedöms, kan det ge en bild av individens förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen och anpassa studierna efter kunskapsnivån. Om en kartläggning inte genomförs *”begränsas möjligheterna att individanpassa studierna” (SOU 2013:20, s. 140)* och bedöma eventuellt stödbehov. Orienteringskurser kan användas för en inledande bedömning av elevens kunskaper och förutsättningar och som en kartläggning av tidigare kunskaper. Syftet är att definiera utgångsnivån för fortsatta studier. Orienteringskurser blir då ett viktigt verktyg för att individanpassa studierna. Studiehallar är något positivt eftersom det ökar lärartiden för alla elever och kan vara betydelsefulla för elever i behov av stöd. I studiehallen finns pedagoger på inplanerade tider för att ge elever stöd och handledning utöver lektionstid. *”Mattestugor” och ”språkstugor” har ofta kvalificerad personal på plats. Trots att elevens rätt till stöd inte nämns i författningarna innebär kravet på individanpassning av utbildning en stark rätt till stöd. ”Inom vuxenutbildningen finns ingen utredningsskyldighet vid misstanke om att en elev har behov av särskilt stöd” (a.a., s. 156).* De vanligaste formerna av stöd är anpassning av en

ordinarie undervisningen, olika hjälpmedel vid inlärnings svårigheter och fysiska funktionsnedsättningar. Endast 40% av de tillfrågade kommunerna har tillgång till specialpedagogiskt stöd.

En återkommande synpunkt vid utredningens kommunbesök har varit att personalens kompetens behöver höjas för att kunna möta behoven hos olika elevgrupper. Utöver detta behövs personal i form av specialpedagoger och speciallärare för att säkerställa den pedagogiska kompetensen. En annan viktig faktor för tillgängligheten är anpassade läromedel (SOU 2013:20, s 158).

Elevernas och lärarnas attityder till vuxenutbildningen 2012

Syftet med Skolverkets undersökning (2013b) var att ge en nationell bild av attityder till vuxenutbildningen och till exempel hur väl utbildningen anpassas efter elevers förutsättningar. 5 956 elever och 2 500 lärare deltog i enkätstudien. Under flera år har det efterfrågats mer kunskap om vuxenutbildningen. Drygt två av tio elever vill studera snabbare, nästan lika många vill studera långsammare. På gymnasial nivå upplevs studietakten ibland som alltför hög. Två av tio elever vill studera i en långsammare takt, drygt sex av tio tycker studietakten är lagom. En majoritet av lärarna upplever studietakten alltför hög för många elever i teoretiska kurser på gymnasial nivå. Möjligheten ”att studera i en studietakt som är anpassad efter de egna behoven är en del i individualiseringen av vuxenutbildningen” (Skolverket, 2013b, s. 34). En klar majoritet av eleverna anser att lärarna är bra på att ge hjälp och stöd vid behov. Åtta av tio lärare anser sig lyckas utgå från varje elevs behov i lärandet i mycket eller ganska hög grad.

Teori

Sociokulturella lärandeteorier

”Sociokulturell teori bygger på en konstruktivistisk syn på lärande” (Dysthe, 2003b, s. 325). Det sociokulturella perspektivet ser inte lärande som egenskaper hos individen, utan något som skapas mellan individen och den sociokulturella miljö hon ingår i (Säljö, 2000). Grunden för lärande är interaktion och samarbete. Språk, kultur och sociala faktorer påverkar tänkande och lärande. Språket har en viktig roll i läroprocessen, att kunna uttrycka vad man förstår och inte förstår är betydelsefullt för lärandet. ”Språk och kommunikation är inte bara ett medel för lärande utan själva grundvillkoret för att lärande och tänkande ska kunna ske” (Dysthe, 2003d, s. 48). Kunskap ses som ett resultat av aktiva försök att se, förstå och hantera världen på ett visst sätt. Identitet och självbild är en viktig del av lärandet. Vi formar oss själva och andra i och genom kommunikation. ”Att inte förstå eller att ständigt misslyckas formar med all sannolikhet människor i samma utsträckning som mer positiva erfarenheter” (Säljö, 2000, s. 12). Ett grundläggande antagande är att lärande i sig inte är något problem. Svårigheter att lära och förstå kallas för kommunikativa problem. Hur vi lär och vad vi ska kunna kan inte begränsas till hur individen fungerar utan det hör ihop med vilka krav omgivningen ställer och vilka resurser den erbjuder. Det är inte rimligt att anta att elevens egen aktivitet leder till förståelse av abstrakta kunskaper eftersom lärande och utveckling sker genom kommunikation och interaktion.

Vygotskij har infört begreppet mediering, vilket är centralt i det sociokulturella perspektivet. Mediering omfattar alla typer av stöd i läroprocessen och kan vara personer eller verktyg. ”Språket är enligt Vygotskij det viktigaste kulturella redskap som medierar lärande” (Dysthe, 2003c, s. 14). Säljö (2000) använder begreppet mediera när förklaringar kan ske på olika sätt för att någon skall förstå. I ett sociokulturellt perspektiv innebär verktyg och redskap, att ha

tillgång till språkliga/ intellektuella och fysiska resurser. Intellektuella verktyg som att läsa och förstå instruktioner hjälper oss hantera problem. Det kan behövas eftersom utgångspunkten i sociokulturellt perspektiv är antagandet om människan som en biologisk varelse, med tydliga begränsningar och förmåga att behålla information i minnet. Därför underlättar materiella resurser tänkandet, när vi använder olika verktyg och redskap flyttas gränsen för vår intellektuella förmåga. Avgörande för lärande är vilka intellektuella och fysiska redskap som datorer och miniräknare vi har tillgång till och kan använda. *"I alla sådana processer är kommunikation och interaktion mellan människor avgörande"* (Dysthe, 2003d, s. 45). Det är inte biologiska förutsättningar som begränsar tänkande och handlande, därför är en slutpunkt för utveckling orimlig i ett sociokulturellt perspektiv (Säljö, 2000).

Människan ses som både biologisk och kulturell i det sociokulturella perspektivet. Teorin har en tydlig utgångspunkt i Vygotskys syn på utveckling, vilken anses övergå *"från att i huvudsak bestämmas av biologiska faktorer till att ske inom ramen för sociokulturella förhållanden"* (Säljö, 2000, s. 36). Vygotsky betonade att lärandet styr utvecklingen och ansåg att människor ständigt utvecklas och förändras. I varje situation kan vi ta till oss eller appropriera kunskaper från varandra, eftersom vi utvecklas genom samhandling med andra. Människan är enligt Vygotsky disponerad att vara lärling och bli vägledad (Hundeide, 2006). Den optimala strategin för att utveckla elever är att utmana dem. Ligg ett steg före, rikta uppmärksamheten mot delar av uppgiften som ligger ovanför kompetensnivån eleven befinner sig på. Begreppet utvecklingszon, är centralt i den sociokulturella forskningsansatsen. Vygotsky (1978) definierade begreppet som avståndet mellan vad en individ kan genomföra själv utan handledning och vad individen kan klara av med stöd eller i samarbete med någon. Med handledning kan elever ofta lösa problem som det skulle vara problematiskt att klara av på egen hand. Viktigast är vad elever lär genom samspel i problemlösningssituationer, inte bara att de får hjälp. *"Bruner gav teorin om den närmaste utvecklingszonen ett pedagogiskt innehåll genom begreppet byggnadsställning eller stödstruktur"* (Løkensgard Hoel, 2003, s. 289). Scaffolding är stöd inom den nära utvecklingszonen. En mer kompetent person stöttar elevens lärande genom att strukturera upp problemet (Säljö, 2000), uppmärksammar var eleven kan börja och hur den kan fortsätta. Pedagogen styr elevens lärande genom att dela uppgiften i mindre delar och visar vägen från början tills den är slutförd, vilket blir effektiva lärandesituationer. En viktig utgångspunkt för att förstå lärande och lärandets problem, är att kunna uppfatta situationer och problem ur ett annat perspektiv, än det egna. Intersubjektivitet innebär att jag kan se vad du ser i problemet och tvärt om, man har en gemensam förståelse av vad det handlar om.

"I ett sociokulturellt perspektiv är det viktigt att inte beskriva lärande, och problem med att lära, som om de vore egenskaper hos individer och deras inneboende kognitiva förmågor" (Säljö, 2000, s. 220), vilket mer liknar ett kategoriskt synsätt. Zonen för möjlig utveckling ses som ett positivt alternativ till en ganska statisk diagnostisk kultur, med syfte att förklara elevens brister. Ibland är en diagnos nödvändig, men när syftet är att stödja och utveckla är det lika viktigt att lokalisera zoner för möjlig utveckling. Vygotskij ansåg att *"det är minst lika viktigt att finna, mäta eller bedöma den potentiella som den aktuella utvecklingsnivån"* (Dysthe & Igland, 2003b, s. 81) hos eleven. Det som är den närmaste utvecklingsnivån idag kan bli den verkliga utvecklingsnivån i morgon. För att förbättra och utveckla lärande krävs att *"läraren får klart för sig vilken elevens närmaste utvecklingszon är och ger det stöd som eleven kan tillgodogöra sig"* (Dysthe, 2003c, s. 22). Hundeide anser att elevens fortsatta utveckling påverkas av lärarens uppfattning. Kulturella uppfattningar av elever kan öka eller minska *"utvecklingsmöjligheterna genom den självuppfattning som omgivningen förmedlar till eleven med antingen motivation eller resignation"* (Hundeide, 2003, s. 144).

Bakhtins dialogtänkande ses som en utvidgning av sociokulturellt perspektiv. *”Det är ömsesidigheten och det aktiva engagemanget i den andras idéer och tankar som gör en interaktion dialogisk”* (Dysthe, 2003a, s. 303). Mening överförs inte från A till B, utan konstrueras mellan dem som talar och lyssnar. Grundläggande är att *”mening, kunskap och förståelse skapas genom interaktion”* (Dysthe, 2003d, s. 52). En betydelsefull del i *”lärandet är att appropriera ordet, att förstå och göra andras tankar till sina egna”* (Dysthe, 2003a, s. 316). Bakhtin betonar behovet av olika kommunikations- och inlärningsstrategier samt anser att kommunikation är *”socialt organiserad genom dialogiska relationer”* (Dysthe & Igland, 2003a, s. 99). Relationen är betydelsefull i undervisningssituationer. Den ger förutsättningar för förståelsen och ett nytt lärande. Vad individer säger och hur de säger det *”är enligt Bakhtin formade av bruket av sociala språk”* (Dysthe & Igland, 2003a, s. 102). Vårt sociala språk påverkar vårt sätt att tänka, handla och uttrycka oss och den mening vi skapar i dialog med andra. Alla språkgemenskaper utvecklar relativt stabila yttrandeformer som Bakhtin kallar talgenrer.

Behovsteorier

Behovstolkningen bör göras dialogisk och behovsorienterad. Det är viktigt vem som tolkar behoven och hur de tolkas (Heimersson, 2009). Enligt Fraser (a.a.) är behoven politiska och möjliga att förhandla. Behov är inte bara beskrivningar utan också handlingar och åtgärder. Fraser identifierar tre delar av behovstolkningens politik. Det gäller att erkänna att behoven är förhandlingsbara, sedan enas om vad som behövs för att tillfredsställa behoven och sist förhandla om hur behoven ska tillfredsställas. Vilka ekonomiska och pedagogiska resurser ska ställas till förfogande? Skolan tolkar och förhandlar om elevers stödbehov vid olika möten. Av tradition tolkar skolpersonal ofta elevers behov som individuella, i stället för att söka orsaker i systemet. I skolan har skolledning, specialpedagog och lärare tolkningsföreträdare och avgör både vilka former och i vilken omfattning eleven erbjuds stöd. Hur mycket stöd har skolan råd att ge? Frågor måste ställas om processer där behoven konstrueras, tolkas och förhandlas. Fraser anser att grundtanken i ett demokratiskt samhälle är att alla ska erbjudas lika möjligheter att lyckas i skolan. Därför behöver elever i behov av stöd erbjudas mer resurser, för att alla ska nå lika långt måste elever behandlas olika. Likvärdighet och social rättvisa kan ses som grunden för skolans stödinsatser.

Centrala begrepp

Behov, stöd och alternativa verktyg är viktiga begrepp i uppsatsen. Inom specialpedagogik är begreppet behov centralt, men vad innebär det att ha behov av något? Behov är något som måste tillfredsställas för att den sociala och kunskapsmässiga utvecklingen ska kunna fortsätta (Heimersson 2009). Stöd ska stimulera växande och allt stöd som ges bör syfta till att göra eleven säkrare (Danielsson & Liljeroth, 1996). Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) använder begreppet alternativa verktyg i syfte att betona skolans ansvar att göra lärmiljön tillgänglig för alla elever. Elever kan med hjälp av it använda alternativa verktyg för att skriva, läsa och räkna. Elever i behov av stöd kan därmed *”utveckla sitt lärande och i högre grad nå målen för sina studier”* (Specialpedagogiska skolmyndigheten, 2011, s. 16).

Tidigare forskning

Specialpedagogik skapas i samspelet mellan individer, närmiljö och samhälle med en tvärvetenskaplig inriktning (Björck-Åkesson & Nilholm, 2007). Specialpedagogikens huvuduppgift är att utifrån elevers olikheter försöka undanröja hinder för lärande och delaktighet

(Persson, 2007). Specialpedagogiken ska stötta pedagogiken när variationen av elevers olikheter medför att den vanliga pedagogiken inte räcker till. Kärnan i specialpedagogiskt arbete ligger ”i diskussionen om förklaringar till problem både i miljön, individens förutsättningar och samspel” (Björck-Åkesson, 2007, s. 96). Specialpedagogiken kan beskrivas som politiskt normativ eftersom frågor om hur utsatta personer ska ha det i samhället diskuteras. Specialpedagogik handlar om ”social rättvisa och blir därmed beroende av politiskt- normativa influenser och strömningar” (Rosenqvist, 2007, s. 42). Tidig specialpedagogisk forskning var mest positivistisk, med fokus på individens brister i ett medicinskt och psykologiskt synsätt.

Senare forskning är mer sociologisk och pedagogisk inriktad, med fokus på samspelsprocesser. Elevers svårigheter ses i sammanhang där miljön påverkar, i stället för att se orsaken till problemet hos eleven (Rosenqvist, 2007). Inom specialpedagogiken dominerar två forskningsansatser. I det kategoriska perspektivet delas individer in efter egenskaper, ofta används medicinska och psykologiska förklaringsmodeller till funktionshinder. De talar om elever med svårigheter. Det relationella perspektivet utgår från elever i svårigheter. Man försöker se elevens totala situation och identifiera orsaker till svårigheter även i skolans sätt att organisera undervisningen. Miljön blir handikappande när personer inte tar hänsyn till individens behov. Det är miljön som ska förändras inte individen, vilket även betonas i internationella studier (Rocco & Deldago, 2011; Taymans, 2012). Sammanhanget och miljön avgör om en person är handikappad eller ej. Det framkom i Rocco och Deldagos studie (2011) att handikapp sällan är undersökt som en social konstruktion inom vuxenutbildningen, av den anledningen granskades hur vuxenutbildare diskuterade funktionshinder. Som en följd av det pågår sedan 2011 ett arbete med att flytta fokus från individen till det sociala sammanhanget och se funktionsnedsättning som en social konstruktion.

Forskare har kritiskt granskat specialpedagogisk verksamhet. En svårighet inom specialpedagogiken är avgränsning av behov av stöd. ”Kategorisering i utbildningssammanhang riskerar alltid att leda till en förstärkning av det som ses som avvikande” (Björck-Åkesson, 2007, s. 90). Ofta krävs en diagnos för att få resurser till elever i svårigheter. Detta kan leda till att problem anses bero på individen och man därmed inte ser orsaker till problem i samspelet eller miljön. Kartläggning och åtgärder kritiserar eftersom fokus ofta riktas mot det som är avvikande hos eleven ”och inte en bred analys av olika förutsättningar för utveckling” (a.a., s. 93) vilket även omfattar skolans anpassning. Skolan har haft problem att åtgärda elevers skolmisslyckanden med hjälp av specialundervisning, anser Persson (2007). En misslyckad lärandemiljö kan förstärka elevens svårigheter, därför rekommenderas en behovsanalys som kan synliggöra vad som behöver förbättras i miljön. ”Orsaker till behov av stöd varierar och omfattar olika faktorer på olika nivåer, från individ till samhällsnivå. Dessa faktorer är relaterade till miljön och till individen och samspelet dem emellan” (Björck-Åkesson, 2007, s. 86). Specialpedagogiken ”arbetar för en god lärandemiljö genom att verka för att skapa möjligheter och undanröja hinder för inläring på såväl individ-, grupp- som organisationsnivå” (a.a., s. 89).

Vilka faktorer kan enligt forskningen bidra till att skolan inte fungerar tillfredsställande för elever i behov av stöd inom vuxenutbildningen? Taymans studie (2012) från USA visar att många vuxenutbildare är omedvetna om hur specifika inläringssvårigheter visar sig och ännu viktigare hur de ska möta elevers specifika behov. Taymans rekommenderar därför elever och lärare ta del av andra personers erfarenheter, utmaningar och framgångar på You Tube. Resultat från Skolverket (2013b) visar på en större medvetenhet bland pedagogerna. Fler lärare anser att de har kunskap och kompetens att upptäcka elever i behov av stöd, än de som också anser sig ha kompetens att stödja dessa elever. ”Lägst tilltro till sin egen kompetens har

lärarna när det gäller att stödja elever med svårigheter i studierna, där bara två tredjedelar bedömer att de i mycket eller ganska hög grad har tillräcklig kompetens” (a.a., s. 7). Närmare nio av tio svarar att de i mycket eller ganska hög grad har kompetens att upptäcka elever i behov av stöd. Knappt sju av tio anser att de i hög grad har kompetens att stödja elever i behov av stöd. Lärarna är ofta kritiska till förutsättningarna som ges för att stödja eleverna. Mindre än hälften av lärarna är delaktiga i beslut om hur verksamheten använder resurser som elevers möjligheter att få stöd och storleken på undervisningsgrupper. Nästan hälften av lärarna anser att tillgången till specialpedagoger eller speciallärare är ganska eller mycket dålig. *”Lärarna inom vuxenutbildningen är över lag mer missnöjda med tillgången till specialpedagoger än lärarna inom ungdomsskolan”* (a.a., s. 39).

Bladini (2007) och Skagen (2003) har genomfört studier av handledningssamtal. Bladinis forskning är inriktad på hur specialpedagoger handleder pedagoger. *”I handledningssamtal kan lärare reflektera över den egna undervisningen, få nya perspektiv och upptäcka saker som de tidigare inte riktat uppmärksamheten mot. /---/ Pedagoger behöver få reflektera tillsammans för att försöka se möjligheter att skapa lärandemiljöer som inkluderar alla elever”* (Bladini, 2007, s. 201). Två typer av styrningsdiskurser framkom i Bladinis studie av observerade samtal. Dels försökte specialpedagogen *”få pedagogen att vidga sitt perspektiv eller att inta den andres perspektiv”* (a.a., s. 215) genom att ställa frågor. Dels gav de råd till lärarna som kan inspirera deras tänkande om situationen. Specialpedagogen försökte åstadkomma förändring genom att ställa frågor som stimulerar och stödjer pedagogernas tankar av hur problemet kan förstås. Fokus i samtalen riktades mot läraren och handledningssamtalet stimulerade pedagogernas tänkande, snarare än att lösa konkreta problem. Bladinis resultat visar att pedagogerna ansåg de genom handledningssamtal fått stöd att formulera sig om sitt arbete och en ökad medvetenhet. Skagens studie (2003) har en sociokulturell inriktning med Bakhtins begrepp och resonemang för analys av pedagogiska sammanhang. Genom begreppet talgenre vill Bakhtin fånga det konkreta och specifika i vissa yttranden som förekommer i liknande situationer. Han vill *”beskriva sambandet mellan språkbruket och den sociala och historiska situationen”* (a.a., s. 197).

Flera internationella studier har fokus på samtal i ett sociokulturellt perspektiv. *”Det vi säger och sättet vi uttrycker oss på är beroende av hur vi tolkar den konkreta situationen”* (Løken-gard Hoels, 2003, s. 285), vilket antas ha samband med tidigare erfarenheter. *”I samtalet möts personer med olika kunskaper, uppfattningar och perspektiv. Denna ömsesidighet i skillnader kan leda till förändring och utvidgning av perspektiv och skapa en förståelse som är annorlunda än den personen hade”* (a.a., s. 289). Bakhtins teorier har vidareutvecklats av Nystrand (Dysthe & Igland, 2003a) som anser kunskap är ett samlat resultat av dialog, därför ger dialogiskt orienterad undervisning de bästa inlärningsvillkoren. En annan studie (Dysthe, 2003a) beskriver hur lärare bygger stödstrukturer för elevernas geometriförståelse i två svenska klasser. Enligt resultaten bör lärarna vara medvetna om vilka språkliga begrepp eleverna behöver. Lärarna måste kräva att eleverna förklarar vad de ser. Säljö (2000) visar hur lärandet utvecklas i en process i flera steg med komplexa intellektuella och fysiska redskap genom vägledning och stöd. Den som saknar erfarenhet av redskapet kan under handledning av en mer kompetent person använda det. När förmågan att självständigt använda redskapet ökar, minskar behovet av stöd.

”Sociokulturell teori kan bilda en grund för förståelsen och användandet av olika IT-baserade läromedel” (Dysthe, 2003a, s. 296), eftersom förmågan att använda redskap är centralt för lärande i ett sociokulturellt perspektiv. Dahlin och Lagerkrans rapporterar om stöd till elever med kognitiva svårigheter i gymnasieskola och vuxenutbildning (2013), i deras studie stude-

rade 34 av 432 deltagare på Komvux. Många elever hade erfarenhet av omfattande svårigheter under hela skoltiden med att komma ihåg, planera, organisera sin dag eller vecka samt påbörja aktiviteter. De hade ett stort behov av tydlighet och struktur i sina skolaktiviteter, vilket även framkommit i andra studier (Henning Loeb, 2006; Håkansson, 2007). Det är viktigt att förstå kognitiva begränsningar och kompensatoriska strategier vid inlärningssvårigheter för att tillhandahålla strategier i avseende att förbättra studieresultaten (Kirby, Silvestri, Allingham, Parrila, & La Fave, 2008). Arbetsterapeuterna använde i kartläggningen ett reliabilitets- och validitetstestat instrument Behov av Anpassningar i Skolmiljön (BAS). Det reviderades och kommer med en ny manual för arbetsterapeuter och specialpedagoger (Dahlin & Lagerkrans, 2013). BAS- intervjuens 16 frågeområden omfattar vardagliga skolaktiviteter där elever med kognitiva svårigheter kan behöva teknikstöd. Intervjun upplevdes som relationsskapande och positivt för samarbetet. Det kan bero på att BAS är elevcentrerat, med utgångspunkt i elevens upplevelse av behov. Arbetsterapeuterna upplevde att BAS gav bra information om elevens svårigheter och behov av anpassningar i skolan. BAS kan öka elevens delaktighet eftersom man tillsammans sätter upp mål, identifierar åtgärder och utvärderar. Ipad och smartphone är pedagogiska hjälpmedel med stora anpassningsmöjligheter efter elevens behov av stöd. De kan bidra med struktur och påminnelser på ett tydligt och överskådligt sätt. I genomsnitt installerades ett tiotal appar per elev och efter några veckor gjordes en uppföljning av hur eleven använde teknikstödet. Resultaten visar att *”relativt små insatser kan öka elevens motivation och måluppfyllelse i skolan”* (a.a., s. 2). Användandet av teknikstöd bidrog till att 73 procent av eleverna upplevde förbättrade studieresultat, vilket stöds av Specialpedagogiska skolmyndigheten (2011). Ett intressant resultat är att 60 procent av lärarna i enkätstudien ansåg att de redan anpassade undervisningen på ett tillfredställande sätt för elever med kognitiva svårigheter. Däremot upplevde eleverna att lärarna i relativt liten utsträckning anpassade undervisningen efter deras behov. Elever hade vid flera tillfällen fått kämpa för muntliga prov istället för skriftliga prov (Dahlin & Lagerkrans, 2013).

Lumsden Wass och Henning Loeb's avhandlingar beskriver vuxenutbildningen utifrån samhällets behov av utbildning och arbete. Lumsden Wass har en diskursanalytisk inriktning i sin studie. *”Behov och förutsättningar blir en viktig del i argumentationen för en ny vuxenutbildning”* (Lumsden Wass, 2004, s. 144), när vuxnas lärande skall utvecklas efter kunskapslyftet. Men vad det innebär framkommer inte speciellt tydligt. Det livslånga lärandet motiveras utifrån arbetslivets och samhällets förändringar, möjligheten att minska utbildningsskillnader samt ökad livskvalitet eftersom utbildning ger ökad välfärd. Komvux har fått vara anpassningsbart och ses som ett arbetsmarknadsredskap (Henning Loeb, 2006) med fler utbildningsplatser vid lågkonjunktur. Mångfald och valmöjligheter kopplas ihop med individens olika behov. *”Det är kunden som ska tillfredsställa sina behov”* (Lumsden Wass, 2004, s. 139), genom en marknadsanpassad utbildning. *”Flexibilitet blir ett honnörsord i strävan efter att erbjuda en utbildning som utgår från individens behov”* (a.a., s. 146).

Österlinds avhandling (1998) är en fenomenografisk studie av sambanden mellan elevers förhållningssätt till eget arbete i skolan och deras sociala ursprung. Studien handlar dock inte explicit om vuxenutbildning, men genom sitt fokus på flexibilitet och eget ansvar har den relevans. Det finns likheter med självständigt och flexibelt arbetssätt inom grundskola och vuxenutbildning (Henning Loeb, 2006; Lumsden Wass, 2004), vilket ställer krav på elevens förmåga att planera. Prestationsinriktade elever ställer höga krav på sig själva men många har enligt lärarna problem med planering (Österlind, 1998). Begreppet habitus och livsstil relaterar Österlind till socialt ursprung. Elevernas habitus har betydelse för hur de tolkar tidigare händelser samt formar handlingar och val i nuet, det påverkar deras framtid och kommande erfarenheter. Andra studier med sociologisk inriktning (Foucault, 2012; Gerbers, 2012)

har likheter med Österlinds studie. Skolans bristande stöd till elever vid läs- och skrivsvårigheter påverkar deras kunskapsutveckling och medför lägre betyg samt sämre förutsättningar för högre studier och arbete. Många har valt arbeten med låga läs- och skrivkrav (Fouganthine, 2012). Både Fouganthine och Österlind ser ingångsvärdet som en förklaring till att elever lyckas eller misslyckas i skolan. Fouganthines resultat visar att de som från början är svaga läsare följer sin lägre utvecklingskurva. Därför betonas att störst prediktionsvärde för att läsinlärning och läsutveckling ska bli framgångsrik är ingångsvärdena. Det riktar fokus på förutsättningar vid skolstart och liknar Österlinds förklaring om socialt ursprung.

Både Henning Loeb och Håkansson utgår från ett lärarperspektiv på vuxenutbildningen. I Henning Loeb's avhandling (2006) ingår fyra berättelser om lärarlivets vardag och förändringar över tid. I Håkanssons avhandling (2007) ingick lärare från fyra komvux på grundläggande och gymnasial nivå. Pedagogernas uppfattningar av elever i behov analyseras genom samtal och klassrumsobservationer från Maslows teori. För att identifiera elevers behov behövs en helhetssyn. Kommunikationen är viktig och bör kännetecknas av ett respektfullt förhållningssätt. Resultatet visar att det pedagogiska arbetet har två dimensioner, undervisning och omsorg. Vid planering av utbildning betonas vikten av att ta hänsyn till elevernas olikheter (Henning Loeb, 2006; Håkansson, 2007), som anses vara större inom vuxenutbildningen än i ungdomsskolan. Därför är vuxenpedagogik processinriktad och utgår från vuxnas behov och förutsättningar för lärande. Resultaten visar att flertalet pedagoger hanterade elevers olikheter genom att tillämpa ett individanpassat arbetssätt. De använde olika läromedel eftersom elevernas erfarenheter, kunskaper, önskemål och lärtilar varierade. Heterogena elevgrupper medförde inte problem för lärarna. Henning Loeb's studie (2006) fokuserar mer på hur pedagogerna arbetade för att elever skall lära tillsammans. Lärarna var viktiga eftersom många elever hade dåliga förkunskaper, studierutiner och svårigheter att överblicka tiden. Genom individualisering kan lärarna arbeta inom elevens närmaste utvecklingszon, vilket kan medföra att eleven både lär strategier och får stöd.

Ahl och Håkansson belyser hur pedagoger arbetar med elevers motivation. Grundförutsättningar för pedagogiskt motivationsarbete är att läraren har en helhetssyn på eleven och kommunikationen fungerar mellan dem. *”Att ha identiteten som en lärande individ är motivationshöjande och en förutsättning för att kunna tillgodose sitt behov av ett livslångt lärande”* (Håkansson, 2007, s.99). Ahl's studie (2004) visar att det som avgör hur lärare bemöter och förhåller sig, är deras synsätt på elever samt hur de ser på elevens inre värld. Flera pedagoger i Håkanssons studie såg vuxna elever som misslyckade, osäkra, ångestfyllda och med lågt självförtroende. Rädsla och ångest stör minne, uppmärksamhet och koncentration i läroprocessen, därför arbetade lärarna i avseende att undanröja dessa negativa känslor. Genom att öka elevers självförtroende och skapa trygghet kan man vända negativa attityder till positiva. Pedagogerna talade även om att komvux var ett alternativ till arbetslöshet och sjukskrivningar för vissa elever. Det kan bidra till lärarnas huvudsakliga dilemma var elevernas frånvaro och studieavbrott, vilket ansågs bero på bristande inre motivation. Vuxenpedagogiska teorier ser ofta elever som självständiga, studiemotiverade och ansvarstagande. Resultatet visar skillnader mellan teorins ideal och de elever lärarna möter. Bristande studiemotivation förklarar Ahl med hinder på olika nivåer. Hinder på en personlig nivå kan vara tvivel att klara studier, tidigare skolerfarenheter, man ser sig inte som en studerande person. Hinder i livssituationen kan vara tidsbrist. På institutionell nivå kan brist på förskoleplats, studiemedelsystemets villkor, samt att tider inte passar bli hinder för studiemotivationen. Om hindren undanröjs försvinner enligt Ahl motivationsproblemen. Slutsatsen blir *”att motivation bör ses som ett relationellt begrepp snarare än något som finns eller inte finns hos den vuxne”* (a.a., s.11). Lärarnas motivationsarbete innebar att stärka elevernas självförtroende och förändra

negativa attityder, vilket kan bero på att skolans traditionella pedagogiska miljö inte anpassats efter deras förutsättningar och behov. Negativa erfarenheter kan leda till bristande självförtroende därför strävade lärarna att tillgodose elevernas sociala och emotionella behov. För att klara detta ville de ha ”*fortbildning i specialpedagogik eftersom elevunderlaget kräver den typen av kompetens*” (Håkansson, 2007, s. 86).

Carlssons avhandling (2011) har ett fenomenologiskt livsvärldsperspektiv. Från ett elevperspektiv undersöktes vilka svårigheter 56 studerande med läs- och skrivsvårigheter möter. Enligt Carlsson blir det problem när läraren börjar undervisa på en nivå och elevens förkunskaper i ett visst sammanhang är låga, eftersom läraren inte startar i elevens närmaste utvecklingszonen. Genom samtal kan elever med dyslexi få ökad förståelse och uppmuntran som kan stimulera lärandet. Framgångsrika anpassningar börjar med att vuxna får hjälp att finna sina styrkor, intressen, motivation och livsstil (Gerber, 2012). Elever i behov av stöd behöver lära strategier och få hjälpmedel för att kunna ta vara på sina möjligheter (Dahlin & Lagerkrans, 2013; Fouganthine, 2012; Taymans, 2012). Därför rekommenderas specialpedagoger och lärare tillsammans med elever försöka formulera vad som känns svårt och se möjliga lösningar. Tekniken möjliggör att kompensera inlärningssvårigheter. För att göra utbildningen tillgänglig för dessa elever är det viktigt att vuxenutbildningen tillhandahåller hjälpmedel som en anpassning och öka kunskapen om hur de kan använda tekniken.

Tidiga läs- och skrivproblem kvarstår ofta i vuxenlivet (Fouganthine, 2012; Gerber, 2012). Studerande med dyslexi har delvis kompenserat sina brister, men har fortfarande signifikanta inlärningssvårigheter att identifiera textens huvudidéer (Kirby et al., 2008). Problemen anses bero på grundläggande processer i den fonologiska medvetenheten och minnet. Fouganthines avhandling (2012) är en longitudinell studie av individers läs- och skrivutveckling med enkäter, tester och intervjuer. Det är vanligt att först reagera med undvikandestrategier och sedan våga möta problemet. Endast fyra av trettio i undersökningsgruppen hade blivit utredda och fått förklaring till sina svårigheter. Vid 29 års ålder hade inte skillnaden i läsförmåga minskat utan ökat, jämfört med utgångsläget i årskurs två. Läsförmågan minskar snabbt vid låg läsaktivitet. Att erkänna för sig själv att man har dyslexi och berätta för andra är ett viktigt steg framåt eftersom de med undvikandestrategier ofta underpresterar.

De som lyckats bra är de som effektivt har utvecklat copingstrategier, medvetet eller omedvetet. Med copingstrategier menas att man försöker finna vägar runt sina problem. Copingstrategier kan i stort delas in i två kategorier, dels tillvägagångssätt för att undvika läsning och skrivning t.ex. välja bort läsåmnen eller att be någon annan göra uppgiften, dels tillvägagångssätt för att klara av kraven, t.ex. lyssna och vara aktiv på lektioner, arbeta mer, spela in text eller att använda tekniska hjälpmedel (Fouganthine, 2012, s. 236).

Svårigheten vid dyslexiutredningar är inte att avgöra om en individ har dyslexi eller inte, komplexiteten ligger i att fastställa hur funktionsnedsättningen ser ut. ”*Idag sker ofta en utredning genom att eleven får träffa en person som inte arbetar med eleven och som vid ett tillfälle med några valda test ska avgöra om eleven har dyslexi och vilka åtgärder eleven behöver*” (Fouganthine, 2012, s. 201). Men hon anser att elevens specialpedagog ska utreda, utvärdera och planera nya åtgärder. Effektiva pedagogiska riktlinjer är; tidiga insatser, undervisning i fonemisk medvetenhet, struktur och systematik i arbetet, konkreta små delmål och överinlärning. Men det saknas utprovade test för vuxna personer i Sverige.

Sammanfattning

Genom att ta på sig olika glasögon och utforska specialpedagogikens komplexa situationer kan omvärlden ses utifrån olika utgångspunkter, vilket kan bidra till en helhetssyn (Fischbein, 2007). Det relationella perspektivet med fokus på samspel och kommunikation kan möjliggöra att hinder i lärandeprocessen kan undanröjas, vilket framkommit i flera studier (Ahl, 2004; Dahlin & Lagerkrans, 2013; Dysthe, 2003a; Håkansson, 2007). Enligt Björck-Åkesson och Nilholm (2007) råder enighet om att utveckling och lärande sker genom samspel mellan många faktorer på olika nivåer, från individ- till samhällsnivå.

Lumsden Wass och Henning Loeb har ett samhällsperspektiv på behov av utbildad arbetskraft. Allt fler arbetsuppgifter kräver en hög kompetens hos den som ska utföra dem. Därför ses livslångt lärande som en viktig kompetensutveckling i ett snabbt föränderligt arbetsliv. Lärandediskursen som utvecklas inom kunskapslyftet och den ”nya” vuxenutbildningen är att tala om handledare och lärande från individens behov (Lumsden Wass, 2004). *”En nödvändig beredskap för att kunna möta alla elever blir i stället att kunna undervisa samma stoff på så många olika sätt som möjligt”* (Håkansson, 2007, s. 170). Syftet med skolans självständiga arbetssätt som ställer krav på elevens förmåga att planera, ser Österlind (1998) som en anpassning till arbetsmarknadens krav på självständiga medarbetare. Tidigare negativa skolerfarenheter och tvivel på sin förmåga att klara studierna ses som hinder för lärande (Ahl, 2004; Håkansson, 2007). Läs- och skrivsvårigheter påverkar hela livssituationen hos vuxna personer, framför allt utbildning och arbete (Fouganthine, 2012). Men lärandet kan underlättas och utvecklas genom olika anpassningar. Flera studier visar på möjligheten att utveckla metoder för att maximera styrkor genom att använda anpassningar och strategier som kompenserar behov. Metoderna är framgångsrika för personer med specifika inlärnings-svårigheter, vilket bidrar till ökad livskvalitet och delaktighet! (Dahlin & Lagerkrans, 2013; Gerber, 2012)

Metod

En kvalitativ studie

Det kvalitativa perspektivet ser verkligheten på ett subjektivt sätt som en individuell, social och kulturell konstruktion (Backman, 2010). Fokus riktas mot att studera hur människor uppfattar och tolkar verkligheten de ingår i och är en del av. Begreppen innebörd, kontext och process är centrala i den kvalitativa ansatsen. *”Med innebörd avses att man intresserar sig för hur individer upplever, tolkar och strukturerar en omgivande verklighet i relation till sina tidigare kunskaper och erfarenheter”* (a.a., s. 54). Kontext innebär att man studerar individer i verkliga situationer, processer är mer intressant än resultat. Forskaren deltar i metoden och skapar en subjekt- subjektrelation. Den aktuella studien är både undersökande (explorativ) i den empiriska delen med samtal samt beskrivande (deskriptiv) när innehållet i samtalen presenteras i resultat. Det kvalitativa perspektivet söker efter likheter och skillnader och i detta avseende är studien analytisk. Studien bygger på intervjuer. Enligt Backman är intervjun oftast ostrukturerad och en holistisk förståelse eftersträvas. Analysen är den svåraste delen i den kvalitativa forskningsprocessen. Utmaningen är att nå djupare än det deskriptiva och få fram en helhetsbild med fokus på meningsskapande och social dynamik, spänningar, motsägelser och processer. Tolkningen ska ge mening och innebörd åt empirin och kräver kunskap samt insikt. De frågor som ska besvaras lämpar sig för ett kvalitativt tillvägagångssätt, eftersom utförliga beskrivningar av respondenternas erfarenheter eftersträvas samt tolkning av dessa.

En sociokulturell forskningsansats

Det sociokulturella perspektivet ingår i en humanvetenskaplig forskningstradition, där individerna deltar i sociala praktiker (Säljö, 2000). Den ontologiska frågan syftar till att ge svar på hur världen kan tänkas vara beskaffad. Hur påverkas vi av kultur, samhälle, situation och erfarenheter. Att förstå sambandet mellan sammanhang och individuella handlingar är enligt Säljö något av kärnpunkten i ett sociokulturellt perspektiv. Lärande och utveckling är kommunikativa processer. Det går att följa vad människor säger och vad de gör, men vad vi säger och gör är ofta något annat än vad vi tänker. Det ”*vi kan studera är vad människor säger, skriver eller gör*” (a.a., s. 115). Ett grundantagande i ett sociokulturellt perspektiv är vad människor säger, skriver eller gör påverkas av sammanhanget och miljön. Det uttrycker inte bara deras inre tankevärld. Vad vi får reda på i en intervju är vad individen i den aktuella situationen anser vara rimligt och önskvärt att säga eller komma på. I det här perspektivet är det ”*rimligt att se kommunikation som en situerad handling som är dynamisk och delvis oförutsägbar*” (a.a., 116). Vad vi säger och gör är grundat i dynamiken i samtalet och hur parterna samarbetar. Ur ett sociokulturellt perspektiv bör handlingar och kommunikation studeras som situerade praktiker. Sättet att resonera, lösa problem eller handla är alltid kopplat till ett sammanhang eller som väcks av frågan. Intervjuer kan användas, men bör analyseras som situerade kommunikativa praktiker. Säljös slutsats innebär att följande tre samverkande delar måste uppmärksammas när lärande studeras i ett sociokulturellt perspektiv; användning av intellektuella eller psykologiska/språkliga redskap, fysiska redskap eller verktyg samt kommunikation och olika sätt att samarbeta i kollektiv verksamhet.

Metodval

Syftets karaktär är sådant att den lämpligaste strategin för att ta del av informanternas erfarenheter anses vara intervjuer. Det finns olika sätt att genomföra intervjuer. Den strukturerade intervjun har ett fastställt intervjuschema med bestämd ordningsföljd för frågorna och deras formulering är bestämda (Stukát, 2005). Men metoden har sina begränsningar då frågorna måste vara så tydligt formulerade att de kan förstås av alla. Ett alternativ är den ostrukturerade intervjun där frågorna ställs i den ordning situationen inbjuder till. Vid dessa intervjuer används ofta en intervjuguide. Den innehåller olika teman, som ger en översikt över ämnen som skall ingå och förslag på frågor. Intervjuaren kan formulera frågorna på ett sätt som hon anser är lätt för respondenten att förstå. Även följdfrågor kan ställas för att få reda på ännu mer. Kvale och Brinkman (2009) anser att en bra intervjufråga kan bidra till kunskapsproduktion och dynamiken i samtalet kan skapa en god interaktion. Stukát (2005) kallar den här intervjuformen för halvstrukturerad. När intervjun förbereds rekommenderar Kvale och Brinkman att man utgår från varje forskningsfråga och ställer flera intervjufrågor. Även en enda intervjufråga kan ge svar på flera forskningsfrågor. I intervjun bör de viktigaste frågorna formuleras i deskriptiv form med vad och hur. Målet är att få fram respondenternas beskrivningar. De kan liknas vid samtal när den ostrukturerade och semistrukturerade metoden används. Innehållet i samtalen skapades av intervjuaren och informanterna tillsammans. ”*Att intervjua är en aktiv process där intervjuare och intervjuperson producerar kunskap genom sin relation*” (Kvale & Brinkman, 2009, s. 34). För att belysa och jämföra empirin i denna studie med tidigare studier gjordes en litteratursökning med hjälp av olika databaser; Libris, Summon supersök och ERIC. Internationella forskare anser att det finns få studier om vuxna med inlärningssvårigheter, vilket stämmer med genomförd datasökning (Gerber, 2012). Forskningen har inte varit så omfattande då kommunal vuxenutbildning är ett svenskt fenomen. Det bristande forskningsintresset för specialpedagogers arbete inom vuxenutbildningen

kan förklaras av att specialpedagogiska frågor sällan kopplas till frivilliga skolformer – särskilt komvux. Därför kan dessa samtal bidra till ny specialpedagogisk kunskap.

Urval

Hur många deltagare bör ingå i studien och vilka frågor ska ställas för att resultatet ska bli tillräckligt omfattande? Enligt Stukát (2005) är det svårt att ange något antal personer för en kvalitativ studie eftersom den kräver en djupare granskning som tar lång tid. Dessa överväganden i planeringen vägdes mot vad som ansågs vara en rimlig arbetsinsats både för respondenterna och intervjuare. Efter samråd med min handledare bestämdes att fyra till fem informanter var lämpligt. Fem specialpedagoger valdes via ett selektivt urval ut genom Internet-sökningar på vuxenutbildningar från olika kommuner i Götaland och kontaktades via telefon eller mobil. De fick en introduktion av studiens syfte och upplägg samt tillfrågades om de ville delta. Samtliga var intresserade och ville gärna dela med sig av sina erfarenheter från specialpedagogisk verksamhet inom kommunal vuxenutbildning. Inget bortfall förekom.

Genomförande

En skriftlig överenskommelse där deltagarna gav sitt informerade samtycke till att delta utarbetades (bilaga 2) samt en intervjuguide som användes under samtalen (bilaga 3). För att få en inblick i deltagarnas skolmiljö besöktes de på respektive vuxenutbildning. Samtalen genomfördes i specialpedagogernas arbetsrum. Som en introduktion innan intervjuerna startade berättade vi kort om vår yrkesbakgrund och nuvarande arbetsplats. Specialpedagogernas information gav en förförståelse av deras yrkeserfarenhet. För att underlätta bearbetningen av samtalen tillfrågades informanterna om de tillät att samtalen spelades in, vilket de gjorde. Studiens övergripande syfte och frågor presenterades. Därefter gav deltagarna sitt samtycke genom att skriva under överenskommelsen (bilaga 2). Studien omfattar samtal som pågick från 1 timma 25 minuter till 2 timmar 10 minuter. Inga störande avbrott förekom under intervjuerna.

Samtalen inleddes med en öppen ingångsfråga där informanterna ombads beskriva så utförligt som möjligt om vad de anser är elever i behov inom vuxenutbildningen. Då kunde informanterna med egna ord beskriva sina erfarenheter och utöva ett visst inflytande på samtalets innehåll och utveckling. Samtalen spelades in digitalt och överfördes till Mp3 ljudfiler i datorn. Dessutom fördes stödanteckningar under samtalen. Nackdelen med inspelade samtal är att transkriberingen är tidskrävande. Men fördelarna överväger, eftersom transkriberingen innebär ett analystillfälle. Utskrifterna av varje samtal genomfördes i så nära anslutning till besöket som möjligt. Inspelningsapparatens goda ljudkvalitet, hörlurar samt räkneverk med minuter och sekunder bidrog till att det momentet fungerade väl. Den processen gav även en god repetition av samtalens innehåll. Några ovidkommande kommentarer som inte hade direkt beröring med frågorna skrevs inte ut. Utskrifterna resulterade i 45 sidor text. Informanterna fick tillfälle att läsa och kommentera innehållet, en utskrift från samtalet mailades till respektive respondent. Några förtydliganden bidrog till en ökad förståelse av innehållet. Från utskriftarna bearbetades, analyserades och tolkades samtalen i olika teman med hjälp av tidigare forskning och litteratur. Till sist diskuteras resultatet. Metoden gjorde det möjligt att upptäcka vad specialpedagoger finner vara specifikt i deras specialpedagogiska arbete inom vuxenutbildningen.

Analys och tolkning

Undersökningens syfte var att ta del av informanternas erfarenheter, vilket kräver metoder som kan bidra till förståelse och innebörder från samtalen. För bearbetningen och analysen av ostrukturerade intervjuer krävs många upprepade läsningar av utskriften för att nå under det bokstavliga innehållet (Stukát, 2005). Förståelse och tolkning av samtal, litteratur och styrdokument anknyter till en hermeneutisk tolkande ansats. Delarna beskrivs och tolkas, för att få en bild av helheten. Analysen av utskriften från intervjuerna är en fortsättning av samtalen och ett sökande efter möjliga innebörder (Kvale & Brinkman, 2009). Det empiriska materialet har bearbetats och analyserats på följande sätt. *”Meningskoncentrering innebär att man drar samman intervjupersonernas yttranden till kortare formuleringar”* (a.a., s. 221) och lyfter fram huvudinnebörden. Analysen av intervjuerna omfattar fem steg. Först lästes hela intervjumaterialet igenom för att få en känsla av helheten. Sedan fastställdes de naturliga meningsenheterna i texten som intervjupersonerna uttryckte sig. I nästa steg formulerades det tema som kännetecknar en naturlig meningsenhet *”och tematiserar uttalandena utifrån intervjupersonernas synvinkel som de uppfattas av forskaren”* (a.a., s. 221). Därefter ställdes frågor till meningsenheterna utifrån undersökningens syfte. Till sist knyts intervjuernas *”teman samman i en deskriptiv utsaga”* (a.a., s. 222). Genom meningskoncentrering kan omfattande intervjuer analyseras och naturliga meningsenheter framkomma och huvudteman utvecklas. Dessa teman kan sedan genomgå mer omfattande tolkningar och teoretiska analyser. Tema är ett begrepp som framkommit i analysen och är tillräckligt omfattande för att täcka det mesta av informationen som analyserats. I den här studien motsvarar huvudteman syftets frågeställningar.

Det relationella perspektivet fokuserar på samspelet mellan individ och omgivning. *”Som en konsekvens av detta bör specialpedagogiken handla om att studera och analysera samspelet mellan individ och miljö på individ-, grupp-, organisations- och samhällsnivå”* (Ahlberg, 2007, s. 71-72). Liknande resonemang för Björck-Åkesson (2007) orsaker till stöd varierar och påverkas av faktorer från individ- till samhällsnivå. Därför avslutas varje huvudtema med en analys med fokus på specialpedagogernas avseende att skapa en god lärandemiljö och undanröja hinder för inlärning på individ-, grupp- och samhälls- organisationsnivå. På gruppnivå beskrivs i den här studien framför allt samspel mellan två eller flera individer. Teorierna kan hjälpa till att se mönster och det generella i det specifika. I ett sociokulturellt perspektiv är de avgörande frågorna vilka former av kommunikation som framträder i olika verksamheter och vad leder dessa till för sätt att resonera och argumentera? (Säljö, 2000).

Min förförståelse har utvecklats genom studier av tidigare forskning och teorier. Erfarenheterna ökar möjligheten att förstå och analysera i min forskarroll samt kritiskt granska resultaten. Hur uppfattar specialpedagogerna begreppet behov och hur avser de att stödja elevers lärande? Avsikten har varit att lyfta fram meningen i det specialpedagogerna förmedlar och tolka vad det innebär. Min mångåriga lärar erfarenhet inom vuxenutbildningen behöver inte enbart innebära fördelar i förförståelsen, utan kan ses som hinder genom att saker tas för givna. I ett tolkande perspektiv försöker man sätta sig in i informantens värld och hur de uppfattar situationen (Hundeide, 2006). Den tolkande ansatsen utgår från informanternas svar och försöker ta reda på vad som kan vara deras uppfattning av frågan. Det förhållningssätt som eftersträvades under samtalen kan liknas vid att vara en intresserad främling som respektfullt försöker förstå och utforska det som sägs i samtalen. Men det är viktigt att vara medveten om att utskriften är översättningar från ett muntligt till ett skrivet språk (Kvale & Brinkman, 2009). Utvalda citat som sedan kommenteras är ett sätt att presentera resultat, de ger läsaren ett intryck av intervjuens innehåll.

Reliabilitet och validitet

Frågorna om reliabilitet och validitet väcker epistemologiska frågor om kunskapens objektivitet enligt Kvale och Brinkman (2009). Reliabilitet innebär tillförlitlighet. Ju mer detaljer som redogörs för hur man kommit fram till tolkningarna, ju lättare kan en annan person bedöma deras reliabilitet. Enligt Stukát (2005) kan feltolkningar av frågor under samtalet och feltolkningar av svar vid bearbetningen av det empiriska materialet leda till reliabilitetsbrister. Dessa risker försökte jag minska genom att ställa följdfrågor under samtalets gång, samt att informanterna läste igenom utskriften av respektive samtal. Validiteten är beroende av intervjuarens hantverksskicklighet, ifrågasättande och tolkning av resultat (Kvale & Brinkman, 2009). Jag strävade efter att klargöra innebörden av uttalandena under samtalen, det ökar enligt författarna möjligheten till en välgrundad analys. Validitet innebär i vilken utsträckning en metod undersöker vad den är avsedd att undersöka. Svårigheten att validera kvalitativ forskning behöver inte bero på någon inneboende svaghet i kvalitativa metoder, utan på förmågan att spegla och ifrågasätta den sociala verkligheten i all dess sammansatthet. Därför är informanternas konkreta exempel under samtalen och utskrifterna viktiga bidrag i arbetet med validiteten. Dessutom hade alla informanterna flera års erfarenheter av specialpedagogisk verksamhet inom vuxenutbildningen.

Generaliserbarhet

Huvuduppgiften i en kvalitativ studie är att tolka och förstå resultaten, inte att generalisera och förutsäga (Stukát, 2005). Enligt samma författare begränsar det låga antalet deltagare möjligheterna till generalisering. Eftersom studien omfattar fem deltagare blir möjligheterna till generalisering begränsade. Men några likheter såväl som skillnader förekommer troligtvis mellan olika vuxenutbildningar.

Etiska överväganden

I studien har Vetenskapsrådets etiska riktlinjer tillämpats

- Informerat samtycke, dvs. informationskravet som innebär att deltagarna informeras om studiens syfte. Allt deltagandet är frivilligt och deltagarna har rätt att avbryta sin medverkan. Deltagarna informerades om undersökningens syfte och hur studien i stora drag genomförs. En skriftlig överenskommelse kan skydda både deltagarna och forskaren (Kvale & Brinkman, 2009) när deltagarna gett sitt informerade samtycke till att delta i undersökningen och tillstånd till framtida användning av materialet. Det var ett råd som användes, eftersom uppsatsen blir en offentlig handling. Det ger ett seriöst intryck att skriftligt dokumentera samtycket och informanterna instämde.
- Konfidentialitet, vilket innebär anonymisering innebär att alla möjligheter till identifikation undanröjs. Därför används inte deltagarnas namn och kommun, endast fingerade namn på deltagare och inga orter förekommer i texten.
- Konsekvenser är till exempel tryckning av rapport. Eftersom uppsatsen blir en offentlig handling är det viktigt att deltagarna känner sig respekterade för vad de bidragit med. Ambitionen är att ingen ska behöva känna sig utlämnad på ett negativt sätt när något problematiseras.

Resultat

Analyser av samtalen med informanterna Helena, Karin, Lena, Monica och Viktoria redovisas med utgångspunkt i studiens syfte och frågor i fem olika huvudteman; Specialpedagogernas samtal om elevernas bakgrund, erfarenheter och uppfattade behov, Specialpedagogernas strategier att uppmärksamma elever som eventuellt är i behov av stöd, Vilka behov av stöd specialpedagogerna anser att elever har, Specialpedagogernas åtgärder avsedda att stödja lärande samt Specifika svårigheter. Varje tema avslutas med en analys på samhällsorganisations-, grupp- och individnivå.

Specialpedagogernas samtal om elevernas bakgrund, erfarenheter och uppfattade behov

Inom vuxenutbildningen möter specialpedagogerna elever med varierande skolupplevelser och deras erfarenheter är att många är i behov av stöd. Men hur talar de om elever i behov av stöd och vilka uppfattningar förekommer om vad som påverkar behov av stöd? Specialpedagogerna beskriver att skolsvårigheter påverkas av flera faktorer och sätts in i en kontext. De ser elevens hela livssituation och utgår ofta från ett relationellt synsätt med skolans och uppväxtmiljöns påverkan. Men även ett kategoriskt synsätt förekommer när de talar om individens brister. I specialpedagogernas relationella synsätt framkom att eleverna har bagage med sig. Det finns orsaker till varför de inte lyckats och tidigare erfarenheter påverkar nuvarande skolsituation. En uppfattning är att skolans bristande organisation, pedagogik och bemötande bidragit till behov av stöd. För en del fungerade studierna på högstadiet men de hoppade av gymnasiet när kraven höjdes, för skolan har inte gett dem grunderna i skrivning och läsning. Andra slutförde inte högstadiet av sociala skäl och har negativa skolerfarenheter. ”De har varit utan arbete och har en låg självbild”, anser **Monica** och ger exempel;

Elever som misslyckats i grundskolan och gymnasiet har ett mycket dåligt självförtroende, många har tappat tron på sin egen förmåga. Det är knappt en del vågar börja på vuxenutbildningen därför att de känner vad är det för mening? Jag kommer inte att klara detta heller.

Några elever har varit inkluderade i grundskolan och läst efter särskolans läroplan medan andra har varit felpplacerade i särskolan. De behöver grundskolekompetens och eventuellt gymnasiekurser, vilket kan förbättra livskvaliteten och möjligheter till fortsatta studier och arbete. En annan uppfattning är att behov bottnar i sociala svårigheter, familjeproblem eller rädsla inför studiesituationen. Många studerande är ensamstående mammor och de flesta måste arbeta parallellt med studierna. ”Invandrarelevens hälsotillstånd kan påverkas av tidigare erfarenheter och många har varit med om trauma”, berättar **Karin**;

Det är många faktorer som påverkar att en människa inte kan fokusera till hundra procent och har koncentrationssvårigheter, minnesproblematik eller personliga bekymmer med ekonomin. Det är en stor förändring i livet att börja läsa på grundläggande nivå. Deras liv har förändrats. De är i skolan igen och många upplever att livet börjar om.

Den tredje uppfattningen liknar ett kategoriskt synsätt, är mer individinriktad på brister och diagnoser. **Karin** fortsätter att berätta; ”Många unga svenska vuxna har med sig gamla vanor, stor frånvaro och är passiva. Läsandet är ointressant, de ser inte sin framtid, vet inte varför man läser och till vad. Dessa unga vuxna har inga planer och känner sig begränsade”.

Helenas erfarenheter från grundläggande nivå är att svenska elever har större svårigheter att klara kurserna. Några av dem har en missbruksproblematik eller har gått på skoldaghem.

”Vad bottnar problemen i, är det missbruket som lett till inlärningssvårigheter eller har inlärningssvårigheter medfört psykisk ohälsa och kriminalitet, när de inte lyckas i skolan?” Elever med brister i arbetsminne och koncentrationssvårigheter har problem med att hålla studietakten. **Helena** fortsätter berätta om vilka konsekvenser detta kan leda till;

Många kämpar och sliter för fullt, elever riskerar att bränna ut sig. Om studietakten inte följs blir de återbetalningsskyldiga till CSN. Då försöker många skaffa arbete och betala tillbaka pengarna. Det medför ofta studieavbrott och det kan bli svårigheter med CSN vid framtida studier.

Samtliga informanter talar om en stor grupp elever som har psykisk ohälsa. Elever med depression behöver stöd för att klara av sina studier. Många har en social fobi eller panikångest. **Karin** anser ”*eleverna blockerar sig, vågar inte och är väldigt kritiska mot sig själva. Det är viktigt att bearbeta detta med eleverna*”. **Monica** och **Lena** möter ofta elever med ADHD som har emotionella och sociala svårigheter. ”*Många av dem går omvårdnadsprogrammet på ett utbildningsföretag*”, säger **Lena**. Kommunens utbildningsförvaltning prioriterar enligt styrdokumentens riktlinjer (SFS 2010:800, 20 kap. 2§) sökande med lägst utbildning. **Lenas** erfarenhet är att;

Väldigt många elever har ADHD, ADD och Aspberger. De medicinerar och har fullt upp med sitt eget liv, hur ska dessa elever kunna fokusera på andra? De ska läsa böcker i etik och medicin, men har problem med läsförståelse och vill bara lära sig det som kommer på proven. Lärarna sänker kraven otroligt mycket. Utbildningen är nästan till 100 procent på distans och saknar gruppövningar samt diskussioner.

Analys

En användbar specialpedagogisk modell är att analysera behov på olika nivåer;

Samhälls- Organisationsnivå Specialpedagogerna ser kravet att prestera studieresultat för att få pengar från CSN samt svårigheter att kombinera arbete med studier. Det kan leda till stress och oro av ekonomiska orsaker som försvårar studierna och ökar behovet av stöd. Utbildningsföretagens organisation med distansstudier och individuellt lärande upplever informanten som en olämplig studieform vid omfattande inlärningssvårigheter och anser att det behövs tillfällen för gemensamt lärande samt stödstrukturer. Flera forskare har denna ståndpunkt (Dysthe, 2003c; Dysthe & Igland, 2003a; Løkensgard Hoel, 2003; Säljö, 2000). När kunskapskraven sänks kan tredje part drabbas, vilket exempelvis kan ske om en undersköterska inte har den kompetens som arbetsuppgifterna kräver.

Gruppenivå De intervjuade beskriver elevernas livssituation vilket kan tolkas som uttryck för en helhetssyn. I samtalen framkommer olika förklaringar till elevers behov. Specialpedagogernas relationella synsätt ser studieavbrott som en följd av skolans misslyckande att lära elever grunderna i läsning och skrivning. Det påverkar andra ämnen negativt och medför en del studieavbrott, vilket även Fouganthine (2012) skriver om. När specialpedagogerna anser individens brister påverkar studierna tolkas det som ett kategoriskt synsätt. Informanternas erfarenheter av elever med negativa skolerfarenheter får stöd i tidigare forskning. ”*Ett ökat antal vuxenutbildare möter individer med negativa erfarenheter från skola och arbetsliv som känner sig missgynnade och har problem av olika slag*” (Håkansson, 2007, s. 127).

Individnivå Specialpedagogerna talar om att elevers negativa erfarenheter kan leda till lågt självförtroende, sämre psykisk hälsa och få negativa effekter på lärandet. Karins erfarenheter av unga vuxna delas både av Håkansson (2007) och Skolverket. ”*Det är vanligare att elever yngre än 35 år upplever att bristande motivation har en negativ inverkan på deras studier*

jämfört med äldre elever” (Skolverket, 2013b, s. 32). Behoven specialpedagogerna uppfattar kan kopplas till Maslows teori där trygghet och säkerhet måste tillfredsställas för att den sociala och kunskapsmässiga utvecklingen skall kunna fortsätta (Heimersson, 2009; Håkansson 2007).

Specialpedagogernas strategier att uppmärksamma elever som eventuellt är i behov av stöd

I det här huvudtemat har specialpedagogernas strategier delats in i tre olika tidsteman; före kursstart, i samband med kursstart och under elevernas studietid, för att ge svar på en av studiens frågor.

Före kursstart

Ansökan

Gemensamt för studiens fem vuxenutbildningar är att de vill få tidig kontakt med elever i behov av stöd redan på webbansökan. Flera skolor har en ruta att kryssa i, vilket många elever gör. Sedan en skola ändrade rubriken till stöd/anpassning/hjälpmedel och flera rutor att kryssa i till exempel Jag har/ misstänker att jag har läs- och skrivsvårigheter/ dyslexi, har antalet kryss ökat. Specialpedagogen tror det beror på att anpassning är något läraren ska göra och hjälpmedel är något eleven kan jobba med.

Helena upplever en större öppenhet hos elever att berätta om neuropsykiatrisk problematik. När de haft anpassningar i gymnasiet pratar vi om vilka anpassningar som kan vara aktuella. **Karin** ringer och frågar vad det är för stöd den sökande behöver. Vid dyslexi rekommenderar hon elever att inte läsa distanskurser;

Du behöver kanske för din skull gå här för då har du möjlighet att träffa din lärare och få ständig feedback. Du har tillgång till specialpedagog, kurator, studiehall, bibliotek och alla digitala hjälpmedel. I skolan kan du diskutera och samarbeta med andra för det är viktigt. Jag försöker inte övertyga eleven, men rekommenderar vilka olika kursformer som är mest lämpliga.

Kontakter med studie- och yrkesvägledare

Första kontakten med vuxenutbildningen kan även ske genom Studie och yrkesvägledare (SYV) vid ansökan eller när den individuella studieplanen arbetas fram vid samtal. Då kan SYV kontakta specialpedagogen och hon kan samtala med eleven vid ansökningstillfället. På andra skolor tar administratörer emot ansökan och har ett nära samarbete med specialpedagogen. I samtalen poängteras att SYV är väldigt uppmärksamma och försöker hitta elever i behov före kursstart. SYV har en viktig funktion och ingår i resursteamet på en skola.

Informationsbroschyr och hemsida

Vuxenutbildningen bedriver uppsökande verksamhet och vill nå prioriterade målgrupper. Två specialpedagoger berättar att de arbetat fram informationsmaterial om pedagogiskt stöd. Broschyerna finns bland kommunens övriga informationsmaterial på exempelvis bibliotek. Viktoria poängterar enkel, tillgänglig information och få fram vad de kan få hjälp med, så de förstår utan att behöva läsa mycket text, även vid uppläsningar från hemsidan. På hemsidan presenteras specialpedagoger, resursteam och studiehallen. Hemsidan informerar om stöd och hur man kan planera och skapa struktur i studierna.

Karin talar med elever inför studiestarten;

De kan komma hit innan kursstart och samtala. Jag vill lugna eleven, sänka stressen och väcka lust, för det är viktigt. Många kommer och säger jag är så rädd. Det hjälper eleven mycket att de vet att det finns stöd, människor som hjälper dig och möjligheter att klara kursen. Vi ska göra allt vi kan för att du ska klara dina kurser!

I samband med kursstart

Flera specialpedagoger informerar alla elever på uppropet vid kursstart om pedagogiskt stöd. För att ge lärarna goda förutsättningar att ta emot elever i behov av stöd i sin grupp, informeras de innan terminsstart. Antingen godkänner eleven att specialpedagogen talar om deras behov av stöd för lärarna eller så berättar de själva.

På två skolor har eleverna mentorer. Under den första lektionen ger mentorn mer information om stöd, berättar **Karin**. På grundläggande nivå kartlägger mentorn vid studiestart varje elevs hälsa, familj och boende, säger **Viktoria**. Mentorn frågar även om eleven misstänker syn- eller hörselskada, dyslexi eller någon annan funktionsnedsättning, så de kan få reda på det och planera åtgärder.

Tester och nivåbedömning

För att tidigt upptäcka matematik- eller läs- och skrivsvårigheter genomförs tester vid kursstart. **Viktoria, Karin, Monica och Helena** berättar om att lärarna testar elever i svenska, engelska och matte. Om resultatet från testet visar att eleven inte har tillräckliga förkunskaper för att kunna genomföra kursen rekommenderas de att repetera sina kunskaper på en lägre nivå. I **Lenas** kommun sker ingen nivåbedömning av elevernas förkunskaper vid kursstart, vilket hon saknar.

Under studietiden

Samtal

Vad kan samtalen handla om när elever eller lärare tar kontakt med specialpedagogerna? Ungefär hälften av eleverna kommer spontant till **Karin** efter två till tre veckor när de märker att något inte känns bra. Eleven kan inte koncentrera sig och kommer inte ihåg vad den läst. Lärare hänvisar också till specialpedagogen när de uppmärksammar att elever har behov av stöd. Betyg är en stressfaktor som kan påverka de studerande. Karin introducerar sig som rådgivare, coach, jobbar med samtal, studieteknik och utreder vid behov.

Karin poängterar hur viktigt det är att sitta tillsammans och samtala för att förstå människor och bemöta dem på ett åldersadekvat sätt. Hon förbereder varje elevärende genom att gå igenom elevens studieplan, betyg och samtalar med elevens lärare. Karin skriver vilka anpassningar de använder i elevens studieplan, men inga diagnoser dokumenteras och eleven skriver under. Då vet de vad som gäller den här terminen, sedan utvärderar de. Andra elever har redan en diagnos, men det är frivilligt att tala om det för specialpedagogen och de är inte skyldiga att fråga eleverna om de har någon diagnos. Vid behov kontaktas andra myndigheter med elevens godkännande. Karin betonar att elevens närvaro är väldigt viktigt för att de ska lyckas med studierna och deras frånvaro registreras av lärarna varje vecka. Vid samtal när elever har en hög frånvaro, tycker hon att det är viktigt att inte börja fråga varför är du inte där, den frågan kanske kommer sist.

När elever har en social fobi samtalar **Viktoria** med eleven om hela livssituationen, skolerfarenheter och hur eleverna vill att det ska se ut för att studierna ska fungera. De behöver inte vara i stora grupper och vi försöker tillsammans hitta ett sätt som passar dem.

Elever som är deprimerade och mår psykiskt dåligt kan ha ett undvikande beteende, berättar **Helena** och det är inte alltid eleverna vill ha kontakt just då. Förr fanns både skolsköterska och kurator på vuxenutbildningen vilket Helena saknar nu. Ibland blir det många psykosociala samtal, för den studerande behöver någon att bolla sina tankar med. **Monica** ger exempel;

Kan jag få hjälp? Varför klarar jag inte av skolan just nu? Hur kan vi göra? Vi försöker vara så flexibla som möjligt! Vi måste titta på varje individs förutsättningar. Kuratorn har en viktig roll och vi kompletterar varandra. Det står i läroplanen att vi ska stärka de studerandes självförtroende och deras personlighet, så att de kan komma ut i arbetslivet!

Lärare tar mycket för givet och tänker inte alltid på att individualisera berättar **Monica**. Fler och fler elever är begränsade av sina misslyckanden. De har ingen bra erfarenhet av inkludering och känner ingen trygghet i den stora elevgruppen utan vill sitta tre-fyra stycken eller enskilt med specialpedagogen. Därför försöker hon stötta lärarna och diskutera när elever har svårt att hänga med för vi måste ha en samsyn. När Monica träffar studerande kontaktar hon läraren och säger;

Vi måste sätta oss tillsammans, så den studerande får berätta om sina svårigheter för om eleven kommer till mig så kan jag inte återge exakt vad hon sagt när lärarna ska informeras. Eleverna är vuxna och vi kan inte prata över huvudet på dem, de ska vara med! Eleven ska själv beskriva sin problematik och bakgrund, utifrån det tar vi upp vilket stöd som kan behövas. Har hon fått någon utredning tidigare? Behövs någon utredning nu? Stödet har många dimensioner och det gäller att förstå helhetsproblemet. Kuratorn är med och erbjuder stödsamtal om den studerande vill ha det.

Uppföljning av elever

Hur arbetar specialpedagoger och lärare för att uppmärksamma elevernas studiesituation? I samtalen framkom att de använde flera olika strategier. Flera av specialpedagogerna anser att arbetslagsträffarna lärarna har fungerat bra. Då får de kännedom om det föreligger hög frånvaro och om elever har svårigheter i en eller flera kurser. När alla lärare träffas blir det uppenbart om elever kan ha behov av stöd. Ibland utmynnars dessa diskussioner i samtal med SYV för att se över elevens studieplan och ekonomi.

Viktoria berättar om elevgenomgångar ett par gånger per termin på grundläggande nivå och fyra gånger per år har de djupgående mentorssamtal med uppföljning av individuella studieplaner och studietakt. Viktoria berättar att checklistor ska presenteras som strukturerar upp lärarnas dokumentation av vad och när de gör olika insatser innan de tar kontakt med resursteamet; ”Har läraren ringt, mailat eller sms:at eleven? Har de haft enskilt samtal och vad de kom fram till? Vilka åtgärder har de provat och utvärderat och blev det någon effekt eller inte? Har de testat nya åtgärder?”

Monica har förslag på en handlingsplan när lärare upptäcker att en studerande inte hänger med. Frånvaro ska uppmärksammas innan det blir en IG varning för det finns alltid någon orsak till att elever har misslyckats många gånger. Hon tror att lärarna kan tycka att det blir mer arbete, men Monica anser att det är viktigt med tydliga rutiner och att handlingsplanens frågor kan underlätta deras samtal med eleven.

Specialpedagogerna kartlägger och utreder vuxna elever i behov av stöd

Vad anser informanterna bör ingå i en utredning? Hur går de tillväga? I samtalen med informanterna framkom en strävan att se eleven i ett sammanhang. Specialpedagogerna lyssnar till elevernas tidigare erfarenheter och nuvarande skolsituation samt lärarnas beskrivning, vilket kan bidra till en helhetssyn. Resultatet visar hur specialpedagogerna på olika sätt arbetar med att utreda elevers behov av stöd. Det här huvudtemat avser att besvara en av studiens frågor och börjar med en allmän beskrivning av deras utredningsarbete och avslutas med hur går tillväga vid läs- och skrivsvårigheter.

Vid en pedagogisk kartläggning utgår **Monica** och **Viktoria** från organisations-, grupp- och individnivå. **Viktoria** kartlägger elevers eventuella behov på följande sätt; *"Först intervjuas lärarna, hur fungerar elevens studiesituation? När fungerar det inte?"* Genom samtal med eleven får hon en uppfattning om hur den studerande ser på svårigheterna. *"Sedan testas åtgärder, för de avgör om vi har hittat rätt!"*

Vid kartläggning intervjuar **Helena** eleven för att hitta viktiga orsaker som kan påverka inläringen; *"Vad fungerar bra? Vad är bekymmer? Finns hjälpmedel som kan vara stöd i lärandet? En viktig del är hur lärarna anpassar lärandet utifrån elevens förutsättningar och behov."* Som specialpedagog måste vi se deras bakgrund barndomen påverkar, det är viktigt poängterar Karin. Efter två tre samtal ser hon vad eleven behöver.

Viktorias erfarenhet är att flera elever på grundläggande nivå inte blivit utredda i grundskolan. Andra elever blir utredda i slutet av gymnasiet eller ännu senare och några har inte vågat bli utredda. Vissa studerande känner till sina svårigheter väl och då frågar hon om eleven vill skriva en egenremiss och hjälper till med det. Många elever är osäkra på vad de ska säga till logopeden som utreder dyslexi så de vågar inte ringa och berätta om sin problematik. Av den anledningen kontaktade Viktoria logopedmottagningen och fick godkänt att hon och eleven kan skriva en egenremiss tillsammans.

"En del elever har redan en diagnos och berättar om vad som är svårast i studiesituationen. Sedan får eleven hjälpmedel eller anpassningar och lärarna informeras. Efter ungefär fyra veckor sker en uppföljning" och **Viktoria** kontrollerar om eleven fått sina anpassningar och hur lärarna tycker att det fungerar. *"Åtgärderna är främst på organisationsnivå och i mindre omfattning på grupp- och individnivå"*.

Monicas pedagogiska utredningar omfattar dyslexi, dyskalkyli och svårigheter med arbetsminnet. *"Många studerande har problem med minnet och behöver stöd. Den pedagogiska utredningen kring arbetsminnet rör perception, exekutiva funktioner och långtidsminne."*

Lena har utvecklat ett testbatteri. Hon träffar eleven tre till fyra gånger och max en timma per gång. Under tiden lär hon känna eleven och får en helhetsbild som är så viktig för henne. Lena *"fokuserar på arbetsminnet för det är kopplat till koncentration, men vad som orsakar vad kan diskuteras."*

Att utreda läs- och skrivsvårigheter

"Vårt fokus måste ligga på att hjälpa elever att få rätt stöd" betonar **Viktoria**. *"Är det läs-svårigheter som gör att någon har svårt att koncentrera sig eller är det tvärt om?"*

Vi pratar om vad som är svårt. Måste du läsa många gånger? Ofta läser och läser eleven men kommer inte ihåg, även om de bara läser lite i taget. Jag börjar med att eleven får kurslitteraturen i Daisy och handledning i Vi Tal, Stava Rex med resursläraren. Vi träffas igen och diskuterar vad har hjälpt eleven och om eleven vill utreda om det är dyslexi. Jag är noga med att säga till eleven att oavsett hjälpmedel, är det ett nytt sätt att lära, en ny inlärningskanal.

Karin talar om begreppet läs- och skrivsvårigheter som kan bero på många olika orsaker. En del elever säger att de stavar fel, har problem med skrivning och tappar fokus. Hon använder Logos, ett datorbaserat program för vuxna vid läs- och skrivutredningar och är nöjd med det.

Helena anser att *"elever kan vara bra på att prata, men att läsa är något annat. Andra elever är svaga läsare med bristande hörförståelse. Open 24 Educate testsystem används för nivå-tester i svenska 2."* Hon testar elevernas förutsättningar för gymnasial yrkesutbildning. Open 24 kan även användas i matte, svenska och engelska. Helena har dyslexiförbundets utredning som mall vid läs- och skrivsvårigheter och den fungerat väl med vuxna.

Att utreda matematiksvårigheter

Viktoria ska lära mer om arbetsminnet och hur det kan tränas samt göra en liten screening som är ett samtal med en elev och se om det lutar åt dyskalkyli eller arbetsminnet. Hon har provat screening på grundläggande nivå en termin och många elever hade lågt staininevärde, men resultat kan slå fel om de inte kan koncentrera sig vid testtillfället.

Helena använder material från Nationellt centrum för matematik (NCM) för att få klarhet i problem; *"NCM:s tester kan visa vilken nivå eleven är på."*

Övrigt samarbete

Helena och **Viktoria** talar om samarbetsprojekt med andra förvaltningar och myndigheter för bättre samordning av olika insatser. **Helena** samarbetar med arbetsförmedlingens psykolog och landstingets logoped för ökad förståelse av arbetsminne och koncentration vid dyslexi. *"Målet är att förstå grundproblematiken."* Hon rekommenderar kontakt med andra myndigheter för utredningar vid behov:

Olika erfarenheter och kompetenser kompletterar varandra. Genom samarbete kan vi få en bättre helhetssyn av individens livssituation och planera lämpliga insatser. Vuxenutbildningen och socialförvaltningen samarbetar med arbetssökande långt från arbetsmarknaden. De upphandlar praktikplatser, orienteringskurser inom vård, omsorg och handel som ett sätt att prova olika yrken och eventuellt slussa vidare till studier.

Viktoria poängterar hur viktigt det är att försöka hitta nya utvecklingsmöjligheter för elever vid omfattande svårigheter;

"Vi har haft elever och hur mycket stöd vi än försöker ge, så kan de inte studera just nu. De kan vara mitt i en utredning och måste ta tag i det. Vi försöker på något vis lämna vidare, även om de inte ska gå kvar hos oss av olika skäl."

Utbildningsförvaltningen har startat ett samverkansprojekt och försöker ta in arbetsförmedlingen, socialförvaltningen och psykiatri, så Viktoria hoppas på framtiden!

Analys

Samhälls- Organisationsnivå: Specialpedagogerna talar om hemsidor, informationsblad och samarbetsprojekt med olika myndigheter, vilket ses som uppsökande verksamhet för att nå prioriterade målgrupper (SFS 2010:800 20, kap. 2§ & 10§). Ansökningsformulärets erbjudande om stöd visar skolans vilja att anpassa sig till elevers behov.

Gruppenivå: Specialpedagogernas information om pedagogiskt stöd vid kursstart och när SYV samtalar med eleven om den individuella studieplanen kan bidra till att elevers behov av stöd uppmärksammas. Vid kursstart nivåtestas elever i svenska, engelska och matematik vid fyra av fem komvux vilket rekommenderas för att avgöra elevens förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen (Skolverket, 2012c; SOU 2013:20). Det styrker Lenas kritik mot lärare och skolläring som inte anser att tester behövs vid kursstart. Nivåtester är en metod att möta elever i deras närmaste utvecklingszon (Säljö, 2000; Vygotsky, 1978). Vid elevgenomgångar diskuteras behov av stöd. Checklista, handlingsplan och nivåtest vid kursstart är enligt socio-kulturell teori fysiska redskap och samtal är språkliga redskap mellan lärare och elever. Specialpedagogerna samarbetar med logoped och neuropsykiatriskt team för *”ibland behöver skolans utredning kompletteras med extern utredningskompetens för att få en tydlig bild av vilka förhållanden som bidrar till elevens svårigheter”* (Skolverket, 2013a, s. 24). Samverkan och samtal ses som strävan efter intersubjektivitet för att nå en gemensam förståelse och *”dela varandras analyser och slutsatser”* (Säljö, 2000, s. 114).

Både kartläggning och bedömning vid utredning av behov ska ha pedagogiskt fokus, med tyngdpunkt på analys av hur skolan kan anpassa verksamheten och skapa förutsättningar för enskilda elever (Skolverket 2013a), vilket de intervjuade poängterade. I samtalen med informanterna framkom deras strävan att planera åtgärder på organisations- och gruppnivå. En kartläggning av styrkor och svagheter samt hur uppgifter kan anpassas till elevens förutsättningar kan ge mer kunskap. Enligt Heimersson (2009) sker de bästa tolkningarna av behov genom kommunikation och lyfter fram samtalets roll. *”För att skapa så goda förutsättningar som möjligt för elevens utveckling och lärande är det viktigt att den som gör utredningen samarbetar med eleven”* (Skolverket, 2013a, s. 25) och är lyhörd för elevens unika kunskaper om situationen. Vid en omfattande utredning behövs analys och helhetsförståelse av skolsituationen. Monicas tillvägagångssätt visar på ett elevperspektiv och respekt för erfarenheter när studerande är delaktiga och berättar om sin situation för lärarna. Specialpedagogerna har olika uppfattningar om Logos och undrar hur väl datorprogrammet mäter elevens förmågor. En annan kritik är bristen på standardiserade test anpassade till vuxna. Tolkning av kognitiv kompetens vid prov ska ses som relativ till situationen samt vilka resurser eleven har tillgång till (Säljö, 2000). I resultatet framkommer att specialpedagoger och lärare diskuterar i vilken omfattning elever ska använda alternativa verktyg som stöd vid olika anpassningar.

Individnivå Några elever har inte tidigare berättat om sina inlärningssvårigheter och andra elever har *”nya behov.”* Frågan är hur det kan påverka elevers synsätt på sig själva?

Vilka behov av stöd specialpedagogerna anser att elever har

Behov av planering, struktur, mer undervisningstid och handledning

I det här huvudtemat avses att besvara en annan av studiens frågor. Specialpedagogernas erfarenheter visar att elevers största behov är problem med planering och struktur, det blir därmed ett viktigt resultat.

”Problem med minnet blir ett stort bekymmer” därför försöker **Monica** få lärarna att begränsa stoffet så mycket det går. Hon hjälper studerande strukturera vad som är viktigt och anser studerande behöver det stödet. Monica tycker ”matteböckerna är röriga med mycket text” men bilder i böckerna brukar fungera väl.

Viktoria betonar att en stor del av resurslärarnas arbete är planeringsstöd för elever och ger exempel;

Vi ser behov av mer lärartid på gymnasial nivå. Eleverna har fem träffar per termin, ibland någon extra gång och det är för lite tid för den elevgrupp vi har idag. Studietiden kan förlängas men då måste de först misslyckas och det vill vi komma ifrån. Fler elever behöver sitta på plats, ha rutin och struktur, men det finns inte idag. Vi har något enstaka studiepass där de kan få hjälp, det räcker inte! När det startade fanns en stor mängd självgående elever, nu finns inte så många av dem här.

Under samtalen poängterar informanterna att det är viktigt att eleverna får tid med lärare, enskilda förklaringar och handledning i framför allt matematik.

*Elever är i stort behov av struktur, säger **Lena**. Många elever avbryter studierna, därför att de inte får struktur med lärarledda lektioner och genomgångar. Vuxenutbildningen har inga genomgångar utan hänvisar till You Tube samt handledning en eller två gånger i veckan och då kan elever på alla nivåer få stöd i enskilda uppgifter i matte. Elever som läser matematik på distans har kontakt med läraren via mail och telefon. Distanskursen har en bra struktur, men vid studieovana behöver elever mer stöd i strukturen.*

Behov av att utveckla studieteknik och ökat självförtroende

En stor del av komvux elever är studieovana och många vet inte hur de ska studera för att de ska klara av sina studier. **Viktoria** berättar; ”Efter ett tag märker lärarna att det inte fungerar för eleven. Studieovanan kan komma fram i samtal och de behöver stöd för vi har många elever som inte varit så mycket i skolan och aldrig fått lära sig hur man pluggar.” När de börjar studera igen efter flera år träffar **Viktoria** många som säger;

Jag läser och läser och minns ingenting, jag har problem med minnet. Men det är oftast inte det, utan de läser på fel sätt. Många elever har en rutin och letar svar på frågor. Eleverna tänker inte på vad de ska kunna. Allt är svårt, de har aldrig haft någon stöttning hemifrån i skolarbetet.

Karin poängterar att det är en speciell situation att vara elev och många faktorer påverkar;

Invandrarelever på grundläggande nivå kan sakna självförtroende och språket påverkar dem. På grundläggande nivå upplever elever ofta sin svaghet när de ska förstå litteraturen. De upplever en stor skillnad mellan formuleringar på deras hemspråk och på svenska. Några elever vill översätta direkt från sitt modersmål till svenska, men det fungerar inte.

Behov av att utveckla läs- och skrivförmåga samt behov av matematiskt stöd

Lena möter många elever som har svårt med skrivandet; ”men de kan ha en bra läsförståelse och klara sig bra för övrigt i skolan. Många arbeten ska skrivas och det är svårt för dem att få ner det på papper.” Hon tror det beror på dålig läs- och skrivträning och att de har inte läser, därmed sjunker läsförståelsen. Lena träffar många elever som aldrig läst en hel bok, hon anser att; ”man måste läsa mycket för att kunna formulera sig i skrift. Talspråk är en sak, men att formulera det i skrift är en annan sak. Vid läs- och skrivsvårigheter påverkas flera ämnen av koncentration och arbetsminne” konstaterar **Karin**.

Elever pratar med **Helena** om sin matematikrädsla och uttrycker oro över att inte förstå och de har ofta brister i färdighetsträningen. Hon fortsätter att berätta;

En annan orsak till mattesvårigheter är bristande förmåga att förstå abstrakt tänkande, många elever har stora problem med minnet. Vid dyskalkyli kan de ha lärt sig, men när den studerande ska plocka fram kunskapen kommer hon inte ihåg. Kunskapen finns i långtidsminnet men kommer inte fram vid rätt tillfälle och dagen efter kan den vara borta.

”De studerande ska uppfylla kunskapskriterierna” anser **Monica** ”och det går att begränsa mängden stoff, så eleven klarar kursen.” **Viktoria** möter numera fler elever i behov av stöd på grund av dyskalkyli eller liknande svårigheter som inte upptäckts tidigare men uppmärksammas nu; ”Vi har elever som vill bli utredda och fått diagnosen dyskalkyli.”

Analys

Samhälls- Organisationsnivå: Elever har svårigheter att nå kunskapskrav vilket kan uppmärksammas vid uppgifter och prov, samt svårigheter i skolsituationen som en följd av ”*funktionsnedsättning, psykosociala besvär, svårigheter i det sociala samspelet, koncentrationssvårigheter samt upprepade eller långvarig frånvaro*” (Skolverket, 2013a, s. 19). Samtliga behov som nämns talar informanterna om. Undervisningstid och handledning är andra identifierade behov av stöd. Vid matteuppgifter kan elever med lässvårigheter missförstå innehållet i uppgiften och när tiden inte räcker och vid stress är det svårare att komma på lösningar (Carlsson, 2011). Det visar att ”*den dokumenterade forskning som säger att vuxna behöver längre tid på sig att lära än barn och ungdomar*” (Håkansson, 2007, s. 161) beaktas inte när resurser fördelas. Den politiska visionen om effektivitet stämmer inte med verklighetens behov.

Gruppnivå: Specialpedagogernas tal om behov av studieteknik har nära samband med behov av planering och struktur, samt behov av att utveckla läs- och skrivförmågan, vilket även Henning Loeb (2006) anser. Informanterna är kritiska mot skolan och anser att elever aldrig fått förklarat hur man ska göra vid läsning och skrivning utan förväntas kunna det. Många elever saknar grundläggande studieteknik och har dåliga studierutiner för de kan inte överblicka tiden. Elever kan sakna förmågan att läsa översiktligt och sortera texten. Informanterna talar om att det blir så tydligt om elever kan eller inte kan i matematiken och de jämför sig med andra elever.

Individnivå: Specialpedagogerna ser samband mellan behov av matematiskt stöd och behov av ökat självförtroende för elever behöver vara en som kan och se sig som en lärande individ.

Har elever olika behov av stöd på grundläggande och gymnasial nivå?

I samtalen med specialpedagogerna framkommer att deras uppfattningar skilde sig åt när de resonerar om den här frågan, några informanter upplever ingen skillnad, medan andra gör det. **Karins** erfarenhet är att varje skolform har sina specifika behov. På grundläggande nivå möter hon elever som har problem med självförtroende, väldigt ofta koncentration och minne, problem med formuleringar, stavning och muntliga redovisningar. På gymnasienivå har vi elever med olika diagnoser, de är osäkra och har dåligt självförtroende. Studerande är inte vana att arbeta intensivt och tycker studietempot är högt med många nya abstrakta begrepp som man inte använder i vardagen. Deras ekonomi och instabila privatliv påverkar studierna, inte så ofta formuleringar och stavning. Elever som kompletterar sin gymnasieutbildning, har drömmar och mål att söka till högskolan och är mer medvetna om vad de vill, varför de är här och är beredda att jobba hårt. Ofta är det studerande som varit skoltrötta eller som har någon

neuropsykiatrisk problematik och slutat skolan tidigt. När det gått några år har eleverna mognat och kan vara väldigt motiverade.

Egentligen är det en ganska svår fråga som jag funderat på, resonerar **Viktoria** och summerar sin tankar;

Den stora skillnaden mellan Gruv och gymnasial nivå är att elever på gymnasial nivå är mer medvetna om sina svårigheter och talar om sitt behov av stöd. På Gruv tar oftast lärarna upp det. Eleverna har inte gått lika länge i skolan och inte riktigt upptäckt det. Däremot tror jag inte att det är så stor skillnad i behov, men vi har inte upptäckt dem lika mycket på Gruv. Jag jobbar med elever som har läs- och skrivsvårigheter, dyslexi, men oftast är de mer medvetna och kanske till och med utredda på gymnasial nivå, snarare än på grundläggande nivå.

Analys

Samhälls- Organisationsnivå Elever på grundläggande nivå är en prioriterad grupp inom komvux (SFS 2010:800, 20 kap. 2§) på grund av att de saknar avgångsbetyg från grundskolan. Dessa studerande kan behöva mer stöd för att kunna fullfölja sina studier och höja sin utbildningsnivå för många arbetsgivare föredrar någon som även har gymnasial utbildning.

Gruppnivå Negativa skolerfarenheter kan bidra till lågt självförtroende och ökad risk för studieavbrott (Skolverket, 2012b) och därmed viktiga att identifiera. Karin och Viktoria talar om elever som varken utretts i grundskolan eller fått stöd. Kan det vara en möjlig orsak till tidigare studieavbrott? Informanterna anser att fler elever är studieovana på grundläggande nivå, men mentorssamtalen kan bidra till att följa hur eleven upplever sin studiesituation.

Individnivå Eftersom en del elever har negativa skolerfarenheter och lågt självförtroende, behöver de få uppleva annorlunda bemötande och stöd som ger positiva erfarenheter.

Specialpedagogernas åtgärder avsedda att stödja lärande

I det här huvudtemat framkommer hur specialpedagogerna samtalar om åtgärder som används i samarbete med elever och olika yrkesgrupper, i avseende att besvara en av studiens frågor. Inledningsvis berättar Karin, Viktoria och Helena om hur de ser på sin ”stödande funktion.”

Karin känner sig ”*som en bro mellan lärare och elev*”, som en människa som står vid sidan om och ger stöd, visar förståelse och inte sätter betyg.

I **Viktorias** resursteam arbetar nu två specialpedagoger på sammanlagt 180 procent, samt två resurslärare på 40 respektive 50 procent. Resurslärarna handleder med hjälp av alternativa verktyg och har manualer i sitt arbete med hur de ska jobba med varje enskild elev. ”*Det organisatoriska stödet är avgörande, anser hon. Utbildningen ska vara flexibel och stöd kan kombineras på många sätt, utan att det blir en extra arbetsbelastning för lärarna.*”

Helena ”arbetar kontinuerligt med vissa elever i behov av stöd flera gånger i veckan under hela kurs tiden, andra behöver ett intensivt stöd under en del av kursen, så behoven varierar.” En stor del av hennes arbete handlar om att lära elever hur de ska lära och att introducera hjälpmedel för dem.

Samarbete med kurator

Monica har startat ett resursteam med kurator och SYV. Teamet strävar efter att få en helhetsbild av eleven;

Stödet måste många gånger ske på individ-, grupp- samt organisationsnivå, för behov kan leda till stöd på olika nivåer. Vid socioemotionell problematik kan kuratorn ha samtal för att stärka elevens självförtroende. Det stora problemet är ofta i gruppen eftersom lärarna tar mycket för givet och elever blir inte sedda. Därför talar Monica med lärarna om bemötande.

Karin samarbetar också med kuratorn vid sociala problem som påverkar studierna om eleven godkänner det. **Helena, Lena** och **Viktoria** har ingen kurator att samarbeta med, vilket Helena klart uttalade att hon saknar.

Handledning av lärare

Samtliga informanter beskriver arbetet med att handleda lärare. **Monica** har upplevt att lärarna inte tycker att de behöver någon handledning och undrar vad det kan bero på, så nu säger hon;

Vi kan diskutera och det fungerar bra. Tanken är att lärarna ska bli ännu bättre på att bemöta elever i behov, så eleverna får den kompetensen från så många som möjligt. Målet är att lärarna utvecklar ett annat förhållningssätt och tänker lite annorlunda, för det handlar om vilken människosyn man har.

Helena har liknande erfarenheter;

En del lärare ställer krav, det här ska vuxna klara. Då brukar jag försöka tydliggöra varför elever i behov inte har kommit längre och vad som kan underlätta lärandet. Ledningen har en viktig roll när det gäller vilket förhållningssätt och bemötande eleverna får när de studerar.

En stor del av **Viktorias** arbete är att handleda lärare och hon jobbar mycket på grupp- och organisationsnivå. "Ibland blir det spontana samtal när det är något vi kan avhandla snabbt, men relativt ofta bokar vi tid och diskuterar."

"Vissa lärare undervisar redan anpassat och är flexibla" säger **Karin** " medan andra har sin undervisningsstil och då måste vi prata för att hitta bra lösningar." Hon försöker förklara elevens situation och varför studerande har det svårt. Inom omvårdnad har vissa elever svårigheter med inläringen av många fackord. Därför ville pedagogerna ha feedback och stöd i hur de kan förbättra undervisningen. I yrkeskurser är inte anpassningarna så breda och eleven måste kunna hantera framtida arbetsuppgifter.

Lena kontaktas vid behov och ger handledning och det fungerar bra. Lena har köpt kurser av AV- media i alternativa verktyg och erbjudit gratis fortbildning för lärarna. De är nyfikna och vill veta mer om hur man kan använda ipaden som anpassning. Det intresset tar **Helena** också vara på, för elever kan behöva lyssna på en genomgång eller höra en annan förklaring än den läraren ger. Även hon samarbetar med AV- media och visar hur lärarna kan använda filmer och göra inspelningar.

Samtal med elever

Samtal är ett viktigt verktyg för specialpedagogerna. Informanterna vill på så sätt skapa goda relationer till elever som har negativa skolerfarenheter, så de förstår att det kan vara annorlunda att studera som vuxen.

Karins erfarenhet är att unga vuxna utan slutbetyg från grundskolan har med sig gamla vanor från sin tidigare skoltid när de kommer till Komvux. Men genom samtal anser hon att negativa vanor bearbetas och förändras. Karin försöker motivera unga vuxna, men det är en lång process. Hon förklarar hur vuxenutbildningen fungerar för dem; ”*Du missar mycket om du är borta några dagar, det går inte att missa en eller två veckor. Kurser är intensiva och du måste vara aktiv.*” Att ha en dialog och bemöta med respekt, förståelse, uppmuntran, motivation och hitta positiva sidor för att stärka dem, anser Karin är viktigt. Hon använder samma samtalsstrategier när vuxna upplever misslyckande och oförmåga vid problem med stavning, formuleringar och muntliga redovisningar.

En stor del av **Lenas** arbete är samtalsstöd och för att orka lyssna kan specialpedagoger själva behöva få handledning som psykologer brukar få i sitt arbete;

Många elever har problem. Jag är bra på att lyssna och bemöta så de får ofta förtroende för mig och återkommer. Ibland blir det väldigt tungt att höra allt som hänt i deras liv och hur de har det idag, men jag försöker hitta lösningar. Jag har ingen handledning, det hade jag behövt.

Att förbättra planering, struktur och studieteknik

Specialpedagogerna uttrycker tydligt det här behovet och hur de samarbetar med elever i avsikt att förbättra deras studiesituation och underlätta lärande. Därmed bidrar detta till ett viktigt resultat.

Resurslärarna träffar elever kontinuerligt säger **Viktoria** och de planerar tillsammans studierna utifrån hela deras livssituation;

När ska du studera? Är det rimligt att orka när du kommer hem? Kan du sitta på skolan och studera? Struktur är väldigt viktigt. De följer upp och vid behov skickas påminnelser via mail eller sms. Vissa elever kommer varannan vecka och vi stämmer av vad de gjort, andra behöver detaljerat planeringsstöd minst en gång i veckan.

Helena och **Monica** använder veckoschema med rutor för varje timma från klockan 06– 23. Att skriva in när uppgifter, lektionspass och fritidsaktiviteter ska göras och lämnas in, ger eleverna en överblick. Studerande är i stort behov av att man planerar med dem berättar Monica och efter ett tag vet eleverna hur de ska göra, så det fungerar bra.

Viktoria har vid tre tillfällen en studieteknikkurs med sex till åtta deltagare i en timmas pass. Mentorn diskuterar med elever och erbjuder kursen. Vi försöker göra en praktisk kurs, träna planering och ha en dialog, så eleverna får aha- upplevelser. Elevens skoltider, arbete och fritidsaktiviteter skrivs upp, studietimmarna summeras och det kanske blir sex timmar. Heltidsstudier motsvarar fyrtio timmar och vi diskuterar, hur tror du att du ska hinna på den tiden? Sedan får eleverna veckoschema för planering, hur ska de hantera många saker på en gång? Hon betonar gruppen som en tillgång för eleverna kan lära och får stöd av varandra. I kursen får eleverna fördjupa sina kunskaper i olika lässtrategier. På vilket sätt ska man läsa och varför? Vad är syftet?

Viktoria upptäcker ofta att många elever läser trettio sidor, sedan läser de en gång till och ännu en gång. Eleverna är studieovana och vet inte hur man ska läsa, anteckna samt planera studierna och tycker de studerar mycket. Deras upplevelse är att de gör mycket, men förmodligen är det mer tankeverksamhet kring att de borde läsa. Det är en stor grupp av elever som behöver hitta studiestrategier för kommer studerande efter så slutar många. Hon berättar om en fem minuters läsövning som ingår i studieteknikkursen och den visar elevernas lässtrategier. Deltagarna ska ta reda på så mycket de kan om kapitlet, vad handlar det om?

Det är intressant att titta på eleverna, de flesta läser allt och hinner bara med några sidor. Nästan ingen elev använder penna, papper och antecknar. Efter fem minuter stänger de boken och vi gör en tankekarta på tavlan. Hur tänkte ni när ni försökte läsa allt? Det är fyrtio sidor och fem minuter. Någon tog sig igenom hela texten, hur gjorde du? Vi kommer fram till att de kan använda bilder, läsa kursiv stil och fetstil, skriva rubriker. Sedan gör vi övningen en gång till med penna, papper och eleverna skriver. En vanlig kommentar är, vad mycket vi fick veta! Det är detta ni ska kunna, det behövs fem minuter innan du ska studera ett kapitel, istället för att inte veta vad du ska lära dig. Då har man inte samma förutsättningar!

Monica anser också att studerande oftast inte har någon bra studieteknik för många har aldrig fått lära hur de kan göra, därför bör lärarna gå igenom det. Hon jobbar enskilt med elever i studieteknik och diskuterar inlärningsstilar, vad händer när man lär? Hur ska du lära dig?

Muntliga redovisningar är skrämmande för många elever, därför arbetar **Karin** med retorik. Eleverna tränar argumentation, diskussion och lär mer om kroppsspråket. Hon uppmuntrar studerande att använda sin iphone och spela in, för den är ett fantastiskt hjälpmedel. Karin jobbar mycket med studieteknik och att träna eleverna att tolka centrala omvårdnadsbegrepp, för det underlättar deras studier.

Studiehallen

Specialpedagogerna talar om hur komvux på olika sätt organiserar stöd för elever som vill ha handledning av lärarna i olika ämnen. Resultatet visar på olika sätt att organisera stödet.

Lena berättar om studiehallen som är en samverkan mellan utbildningsförvaltningen och biblioteket med dator som har alternativa verktyg. Lena är där minst två dagar i veckan och har ett väldigt bra samarbete med lärarna som är där och handleder elever. ”Vi har fokus på matematik och har mattehjälp varje dag!”

Helenas skola satsar också på matematik och erbjuder läxhjälp och färdighetsträning, skolans mätteresurs på 50 procent är ett viktigt stöd för många elever.

Karin vill stimulera elever att stanna kvar i skolmiljön och få hjälp med läxor. Lärarna har handledning på för- och eftermiddagar vilket uppskattas mer och mer av eleverna. **Monica** berättar om flera individuella stödlektioner (IL- pass) i veckan med ämneslärare. När studerande kommer efter behövs tillfällena för genomgång och stöd. Hon tycker att elever som har problem med planering, struktur och tid ska ha schemalagda IL- pass för att komma dit.

På gymnasienivå finns studiepass där elever får hjälp av lärarna, säger **Viktoria**. Men vi försöker även utveckla arbetssätt med mer lärartid som vi märker att elever har behov av och studiegrupper, för de kan öka elevernas möjligheter att stötta och lära av varandra.

Specialpedagogernas åtgärder vid läs- och skrivsvårigheter

Specialpedagogerna betonar att alternativa verktyg är viktiga redskap som underlättar lärande vid lässvårigheter och koncentrationssvårigheter. Mer tid är en viktig faktor för att eleverna ska klara av studierna. En vanlig åtgärd efter en läs- och skrivutredning är att elever får längre tid vid prov och uppgifter.

Andra anpassningar kan vara att läraren läser texter högt på nationella prov när eleven har lässvårigheter, vilket **Helena** och **Monica** talar om. Att få texten uppläst avgränsar inte **Helena** till lässvaga elever för det får alla som hellre vill höra texter. ”Nuförtiden finns en ökad acceptans för hjälpmedel och flertalet inser att talsyntesen hjälper dem och allt fler bokförlag erbjuder inläst material.” **Lenas** erfarenhet är att otroligt många har behov av inläst litteratur som en följd av att de inte läser och har sämre läsförståelse.

Tillgängligheten av olika alternativa verktyg är viktig och prioriterad, poängterar **Viktoria** och fortsätter berätta;

Vid läs- och skrivsvårigheter är det lätt att ge elever snabb hjälp med anpassningar och alternativa verktyg och de blir självgående med rätt hjälpmedel. Kurslitteraturen är inläst via Daisyspelaren, vilken vissa elever ser som en läsande vän för den gör sådan skillnad!

Viktoria och **Karin** använder dataprogrammet Trädet med eleverna. Informanterna anser att det utvecklar elevernas läs- och skrivförmåga och programmet är uppskattat av de studerande. **Karin** väljer lämpliga åtgärder från Logos och poängterar hur viktigt det är med åldersadekvata metoder, vilket tolkas som respekt i bemötande av vuxna. Vissa lärare använder digitala hjälpmedel som filmer, länkar eller ljudfiler och eleverna kan lyssna. De uppmuntras även att diskutera med andra studerande och lära tillsammans. Vid läs- och skrivproblematik vill **Karin** ge eleverna verktyg och öka deras självförtroende;

Du klarar det, men du måste jobba på ett annorlunda sätt för de gamla metoderna kanske inte fungerar. Det är viktigt att lära eleverna ny studieteknik, att tänka i nya banor och lyssna på en text i stället för att läsa en bok.

Monica visar studerande med dyslexi hur man kan arbeta med alternativa verktyg som talsyntes, appar och rättstavningsprogrammet Stava- Rex. När elever använder detta klarar de sig bra, men lärarna måste ge dem tid. Andra anpassningar är anteckningshjälp av någon kamrat, att läraren delar ut anteckningar innan lektionen eller att de fotograferar det som står på tavlan, så slipper eleven skriva.

Specialpedagogernas åtgärder vid matematiksvårigheter

I samtalen betonar specialpedagogerna vikten av att möta eleverna på deras matematiska nivå, samarbeta och förenkla matematiska begrepp.

Både **Lena** och **Monica** anser att en del mattelärare gör det svårare än det behöver vara, så specialpedagogerna förenklar matematiken för eleverna. Många gånger säger studerande, var det inte krångligare? När **Lena** jobbar med elever som inte klarat grundskolematten fokuserar de på godkänt betyg och stryker svåra uppgifter. Det sättet att tänka anser hon man måste ha och gjorde en mattebok med grundläggande exempel, för elever behöver en bok att gå tillbaka till. **Monica** betonar vikten av pedagogiskt bemötande och behovet av enskilda förklaringar. För att underlätta vid ADHD jobbar hon steg för steg när studerande har svårt att fokusera på vad de ska göra. För tydliga lathundar ger struktur och en arbetsgång. Elever med dyslexi kan

undra vad de läst och börjar om igen när arbetsminnet är begränsat, därför strukturerar Monica uppgiften så studerande kan komma ihåg texten. Hon har diskuterat alternativa verktyg med lärarna och anser elever måste ha formler, lathundar, omvandlingstabeller, funktionsräknare och inte belasta arbetsminnet, för studerande kan lära matte. **Monica** utgår från kunskapskraven vilka blir delmål för eleven och utvärderas. Annars tycker elever i svårigheter att det är mycket, det här klarar jag inte! ”När ett delmål är avklarat, ser de att de kan och känner att de lyckas. Sedan tar vi ett delmål till, det är min uppfattning att det stärker dem!”

Helena räknar ofta tillsammans med elever för då är det lättare att förstå deras behov och vad som är svårt. Elever kan fråga vad blandad form innebär i bråktalet, vilket visar på språkets roll vid lärande. Arbetsminnet är centralt inom matematiken för man behöver hålla kvar information och använda den senare i uträkningen. Därför rekommenderar Helena elever med koncentrationssvårigheter att spela in genomgångar och handledning, för repetition och träning av färdigheter. Mattelärarna har hittat bra klipp på You Tube och rekommenderar eleverna att lyssna på det. Helena använder ofta ipaden och visar webmath, då kan de studerande återvända till förklaringarna.

Viktoria jobbar med att handleda elever och utvecklar arbetssätten, för man kan kontrollera genom att diskutera vad eleven kan. Vi måste tänka om för många gånger är dessa elever duktigare på lite högre resonemang, om studerande slipper sitta med siffror och kan använda miniräknare och förklara vad de räknar ut. ”Om eleven förstår att 3×2 är $2+2+2$ har de förstått vad multiplikation är och behöver inte göra mer. Det är bortkastad tid, för eleverna kommer aldrig att lära sig det utan miniräknare eller ipad.” För elever i behov på gymnasial nivå diskuterar hon med läraren om det behövs speciella lösningar till exempel var kan eleven ha hjälpmedel som lathund och miniräknare. Om ett prov inte kan innehålla olika räknesätt, delas plus och minus upp var för sig. Många gånger misslyckas ändå eleven. Men om hon eller han sitter med läraren som känner att det här kan du också, brukar de klara uppgifterna för eleven kan göra hela eller delar av provet muntligt.

Specialpedagogernas åtgärder vid koncentrationssvårigheter och bristande arbetsminne

I samtalen framkommer hur specialpedagogerna arbetar med både elever och lärare när detta behov påverkar planering och genomförande av studier, vid läsning och i matematik.

Helena anser att uppföljningen av elever med neuropsykiatrisk problematik tar mer tid för hon möter fler med dessa behov nu för tiden. Problem med arbetsminnet kan medföra igångsättningssvårigheter för elever förstår inte hur uppgifter ska genomföras och det drar ofta ut på tiden vid inlämningar. Därför inriktar Helena ofta stödet på att träna struktur och utveckla en arbetsgång. För att stödja arbetsminnet vid koncentrationssvårigheter spelas genomgångar och instruktioner in, vilket hon gärna vill vidareutveckla mer med lärarna. Hon arbetar även med studieteknik och hur elever kan komma ihåg svåra ord när arbetsminnet är begränsat.

Karin låter elever med koncentrationssvårigheter sitta avskilt vid prov, när studerande vill ha den åtgärden. **Viktoria** brukar inte träffa dessa elever på morgonen för många sover dåligt och bokar därför tider för stöd senare på dagen. Ibland ordnar hon även praktik, så eleverna bara behöver plugga någon kurs vid koncentrationssvårigheter.

Samarbete med SYV om förlängd studietid och orienteringskurser

Specialpedagogerna anser inte att studietempot är anpassat för elever i behov av stöd och betonar samarbetet med SYV för att ge eleverna mer tid till studier.

Karin träffar SYV en gång i månaden för samtal om elever i behov och rektor är involverad i anpassningar. Vid omfattande läs- och skrivsvårigheter kan elever få extra studietid, läsa färre ämnen samt ha fasta tider med speciallärare i matte och/ eller svenska. Behöver eleven en orienteringskurs innan gymnasiekursen i svenska och matematik får studerande den möjligheten. **Helena** talar om en orienteringskurs i matte så elever kan få mer tid och träna färdigheter parallellt med mattekursen. **Monica** berättar;

Jag använder orienteringskurser för att ge elever mer tid och studiepoäng till CSN- stöd. Det är det som är tanken, de behöver mer tid för att klara studierna. Vi försöker råda dem att inte läsa många ämnen samtidigt, därför det blir för mycket ibland. Vi måste dela upp ämnena på något sätt.

Monica talar om att elever med ADHD kan läsa matte på två terminer, då hjälper SYV till och fördelar studiepoängen. Hennes erfarenhet är att studerande med dyslexi behöver ungefär femtio procent mer tid, för vi kan inte begära att de ska läsa en kurs på samma tid som övriga elever när de inte har klarat det tidigare. **Helena** säger att om CSN godkänner en dyslexiutredning kan studietakten reduceras, eleven läser 75 procent och får ersättning för 100 procent.

Lena saknar orienteringskurser för matten är ett stort problem, hon tycker ”*dessa kurser vore jättebra för eleverna*” och har framfört förslaget till ledningen, men får inte gensvar på det organisatoriska planet. ”*Så det är svårt att som specialpedagog påverka verksamheten i den här kommunen och eleverna kommer i kläm!*”

Specialpedagogernas andra anpassningar och arbete med tillgänglighet

Arbetet med social träning sker på olika sätt. **Karin** och **Helena** använder distanskurser som anpassning för elever med social fobi, ångest eller Asperger, så de kan studera hemifrån med lärarstöd.

Viktoria går ut och möter elever med social fobi innan de vågar vara bland andra elever.” *I början får eleven handledning en gång i veckan samt material att jobba med hemma. När det inte är så mycket folk, kan eleven träna att vara i skolans lokaler*” vilket många klarar och inkluderas då mer i verksamheten. **Monica** samtalade med lärarna om en elev som hade stora psykiska svårigheter att redovisa i grupp, så han fick redovisa inför två andra elever. Monica anser att ”*lärarna är väldigt justa och förstår att de måste anpassa, men de behöver veta bakgrunden*” och därför är deras samtal viktiga.

Andra kommuner har tillgänglighetsplaner för vuxenutbildningen och **Lena** mailade cheferna ett förslag, men ingen svarade. ”*Många utbildningsanordnare vet inte om de eller utbildningsförvaltningen ska göra utbildningen tillgänglig och köpa talsynteser, därför måste upphandlingen vara tydlig, vem ansvarar för vad?*” Lenas fokus är på de studerande och hon ”*vill göra verksamheten tillgänglig på bästa sätt, det är ju en rättighet!*”

Specialpedagogernas arbete med utvärdering och uppföljning av stöd

I samtalen framkommer olika strategier som specialpedagogerna arbetar med att vidareutveckla. Helena önskar mer tid för uppföljning av elever, när de inte hinner träffas skickas

sms eller mail. **Monica** utvärderar stödet i mattegruppen med en enkät. Hon och kuratorn ska samtala och utvärdera med både elever och lärare.

Tanken är att rektorn ska vara med och höra de studerandes erfarenheter och vi ska prova att diskutera tillsammans. Vad är det för bemötande som gör att du klarar studierna nu, när du inte klarat det tidigare? Sedan träffar vi lärarna för sig och utvärderar med specifika frågor till dem.

Analys

Samhälls- Organisationsnivå: Specialpedagogerna ser studiehallen som ett komplement och stöd att träffa lärare vid fler tillfällen när elever läser på distans eller behöver handledning, vilket bekräftas av Henning Loeb (2006). Specialpedagogerna och SYV är uppmärksamma på tidigare skolbakgrund och resultat när de planerar den individuella studieplanen med elever. Informanterna rekommenderar orienteringskurser vilket ger eleverna mer tid och ökar deras möjligheter att nå godkänt resultat, informanternas uppfattning får stöd av andra studier (Skolverket, 2012c; SOU 2013:20). Kritik framfördes från en informant mot organisationen där orienteringskurser saknades och hon får stöd av Håkansson (2007), lärarna måste vara lyhörda och ta hänsyn till att elevers dokumenterade kunskaper kan vara bortglömda eller otillräckliga. En lägre studietakt kan medföra problem att få studiemedel motsvarande nedlagd studietid. Därför förlänger specialpedagogerna och SYV i samråd med eleven studietiden genom orienteringskurser, vilket Skolverket (2012c) ser som en individanpassning.

Gruppnivå: Informanternas samtal med lärare om flexibilitet, anpassning, att se elevers behov och inte låta tiden begränsa lärandet får stöd i andra studier (Skolverket, 2013b; Tayman, 2012). Specialpedagogernas samarbete med elever, lärare, kurator och SYV är åtgärder för att nå en gemensam samsyn. De intervjuade var kritiska till lärares abstrakta och avancerade förklaringar och får stöd av Säljö (2000). Han anser att språket är ett viktigt redskap i samtal kring uppgifter. Specialpedagogerna betonade vikten av att förenkla matte, vilket ses som en form av anpassning till elevens aktuella utvecklingszon. När uppgiften struktureras i flera steg kan den bli mer hanterbar och möjlig att slutföra. Appropriering ses som en process och ”innebär att man tillägnar sig ett nytt intellektuellt redskap eller lär sig behärska ett fysiskt redskap” (a.a., s.152) som miniräknare, appar eller Daisyspelare. Informanterna betonar vikten av att handleda och introducera olika alternativa verktyg för både lärare och elever, så de kommer igång och använder dem.

Tidigare forskning visar på pedagogens uppgift är att skapa struktur genom dialog med eleven (Henning Loeb, 2006; Lumsden Wass, 2004). Det ger stöd för informanternas arbete med studieteknik och veckoplanering när elever har behov av strategier och struktur. Studiens deltagare använde också olika strategier i avseende att utveckla elevers metakognition. Att medvetet tänka på hur man ska tänka, är en viktig del i kommunikativ och kognitiv utveckling och något elever har behov av och får möjlighet att lära.

Individnivå: Gerber (2011) betonar att elever behöver veta hur inlärningssvårigheter påverkar dem och hur de kan kompensera detta. Vissa elever har lättare att förstå en uppläst text än att läsa den själv, därför behöver de få möjlighet att lyssna på texter. Kalendrar och miniräknare kallas i den sociokulturella teorin för kognitiva resurser (Säljö, 2000). Specialpedagogerna uppmuntrar elever att använda dessa hjälpmedel, för de kan bidra till ökad självständighet och ökat självförtroende vid kognitiva svårigheter. Studier visar att alternativa verktyg förbättrar studieresultatet (Gerber, 2012; SPSM, 2011).

Specifika svårigheter och problem för specialpedagogiken

Inom specialpedagogiken behöver man ofta belysa det specifika för att kunna se det generella (Rosenqvist, 2007) och detta huvudtema avser att besvara ett av studiens syften. Specialpedagogerna anser att vuxna elever har andra förutsättningar och behov än elever i ungdomsskolan. Komvux studerande är myndiga personer som ansvarar för sina egna liv och fattar egna beslut. Därför betonar informanterna vikten av att bemöta eleverna på ett vuxet sätt med förståelse och respekt.

Specifikt är att vi måste tänka på att vuxna elever ska kunna kombinera studier med hela livssituationen, poängterar **Viktoria. Lena** ”fokuserar på samarbete och man måste se helheten, för det är samma medborgare vi ska serva och hjälpa.” **Monica** uttrycker sig på följande sätt;

Det är andra faktorer att ta hänsyn till, för det privata och familjesituation styr mycket av de studerandes möjligheter. När jag föreslår en tid för matte, kan eleven säga att hon arbetar då, så jag måste vara mycket mer flexibel för deras möjligheter och anpassa tider. Man får hela tiden tänka på helhetsbilden. Stressen påverkar förmågan att lära väldigt mycket. Schemakrockar ställer till det ibland och medför att eleverna får mindre undervisningstid. Det kan man säga är specifikt!

Specialpedagogerna talar om hur bristande stöd från tidigare skoltid negativt påverkar elevers syn på sig själva och hur de arbetar för att förändra detta;

Monica är förvånad över att Lvux 12 inte tar mer hänsyn till att vi arbetar med studerande som misslyckats i två andra skolformer och har dåligt självförtroende. Hon undrar om politiker tror att allt är löst bara eleven kommer till komvux, men vuxna är också i behov av kurator och specialpedagog. **Helena** värnar om elever med neuropsykiatriska problem som inte fått tillräcklig hjälp tidigare i skolan utan stått utanför, det påverkar hela livssituationen. Ofta behövs sociala insatser, därför samarbetar vi med socialtjänsten och ibland med boendestöd. **Lena** tänker ofta på tillit och misstro i E.H. Eriksons utvecklingsteori. I de fall vi får trygga unga vuxna är det av största betydelse för många har haft lågt självförtroende.

Både **Karin** och **Viktoria** tar upp det specifika med att elever är på komvux en kortare tid, därför måste de upptäcka dem tidigt och snabbt sätta in insatser. ”Specifikt är att fokus måste ligga på att anpassa och hitta hjälpmedel, snarare än att färdighetsträna. Vi motiverar, uppmuntrar och accepterar att trots allt vi gör slutar elever ibland”, konstaterar **Karin** för eleverna har ingen skolplikt utan kan avbryta studierna. **Viktoria** poängterar avslutningsvis;

Utbildningstiden är viktig, men vi är bara en ”passerdel” för att elever ska bli självförsörjande. Vårt uppdrag är att färre människor blir beroende av bidrag, samt minska fysisk och psykisk ohälsa på grund av att de inte klarat utbildningar. Det är det vi gör! Fixar eleverna inte utbildningen här och nu, när ska de då göra det?

Analys

Samhälls- Organisationsnivå Specialpedagogerna lyfter elever i behov av stöd till en samhällsfråga, är det samhällets krav på utbildning som ”tvingat” dem till komvux? Därmed framträder det specifika som är samhällets kunskapskrav och individens behov av utbildning för att få jobb. Utbildning ses som ett livslångt projekt. Att delta i ”utbildning är inte längre bara ett erbjudande och en möjlighet utan för många en nödvändighet” (Säljö, 2000, s. 239). Gerbers studie (2011) visar att minimal anpassning inom vuxenutbildning medför dubbelt så hög arbetslöshet för dessa individer jämfört med övriga befolkningen. Det visar på vikten av

att vuxna kan erbjudas stöd under sina studier och fullfölja utbildningen i avseende att öka anställningsbarheten.

Gruppenivå ”Att arbeta med vuxna kräver ett visst förhållningssätt och ett viktigt inslag i detta är den ömsesidiga respekten som sägs vara specifik för Komvux” (Håkansson, 2007, s.105). Specialpedagogerna arbetar utifrån en helhetssyn för vuxna är i en livssituation med andra krav, begränsningar och möjligheter än barn och ungdomar. Det finns flera faktorer att ta hänsyn till som inte har direkt med lärandet att göra, till exempel ekonomiskt ansvar och familj. Informanterna är överens om att de måste vara flexibla och hitta individuella lösningar och anpassa sig till elevens behov att kombinera arbete och studier, vilket även verkar fungera väl bland lärarna.

Individnivå ”Frivilligheten, elevernas andra sociala roller, motiv, uppfyllda förväntningar och en för vissa osäker ekonomi innebär att riskerna för studieavbrott är stora” (Håkansson, 2007, s. 160) ses som hindrande faktorer som försvårar studiesituationen. Därför behöver elever uppleva positiva faktorer som bidrar till ökad självkänsla vilket innebär att ta vara på individens intressen och erbjuda stödjande relationer (Gerber, 2011) som specialpedagoger, lärare, kurator och SYV kan bidra med.

Avslutande analys

I Frasers analysredskap (Heimerson, 2009) ställs flera frågor; **Hur beskrivs behov och av vem?** Specialpedagogerna talade om betydelsen av bemötande med respekt som förhållningssätt i mötet med elever. Att våga berätta om sina svårigheter kräver att eleven inför sig själv vågar erkänna funktionsnedsättningen (Fouganthine, 2012), vilket antas förutsätta en trygg relation till dem som lyssnar och deltar i samtalet. Resultatet visar att tolkning av behov sker genom olika tester, i samtal vid kartläggning, utredning, elevgenomgångar, mentorssamtal och handledning vilket är en dialogisk form Fraser rekommenderar. Men hur specialpedagogerna talade om behov varierade. De beskrev samarbete med elev, lärare, SYV och kurator i avseende att anpassa skolan till aktuella behov och förutsättningar, vilket ses som ett holistiskt och relationellt synsätt. I andra samtalssituationer var fokus på individens brister och svårigheter, vilket tolkas som ett elevperspektiv och kategoriskt synsätt. I samtalen framkom att elever i behov ses som en utsatt grupp på grund av tidigare svårigheter och misslyckanden. I några fall gavs exempel på vad eleverna inte kan, men i ett sammanhang med möjliga åtgärder de arbetar med. Informanterna berättar om elever som kämpar med sitt lärande och som i många fall klarar kurserna, trots svårigheter. Specialpedagoger, lärare och elever synliggör olika behov, vilket tolkas som erkännande och en förutsättning för omfördelning av resurser.

Hur beskrivs stöd och av vem? Specialpedagogerna ser en heterogen grupp elever med olika behov och ingångsvärden. Att lära tillsammans är viktiga stödstrukturer som framkom i samtalen (Säljö, 2000). Informanternas ordval när de talar om anpassning i stället för åtgärder säger något om förhållningssätt. Anpassning är något specialpedagog och lärare gör utifrån förutsättningar och behov, vilket tolkas som ett relationellt synsätt.

Vad kan och vill skolan ge elever i behov av stöd? I likhet med Fouganthines resultat (2012.) framkom att elever med läs- och skrivsvårigheter i en del fall inte tidigare blivit utredda. Resultaten visar på hinder för lärande vilket tolkas både som ett pedagogiskt problem, men framför allt som ekonomiska och organisatoriska hinder i likhet med andra studier. Henning Loeb (2006) ser den komprimerade undervisningstiden som ett hinder för elever som

behöver mer tid för att utveckla en förståelse. Hon anser att elever inte får tillräckligt med tid och stöd. Förändringen av skolan med mer distansstudier kan försvåra lärande vid behov av struktur och planering, men vid sociala svårigheter kan studieformen fungera. Det visar på betydelsen av anpassning efter elevens förutsättningar och behov, skolan bör därför erbjuda olika alternativ! Lumsden Wass (2004) tal om vuxenutbildningens marknadsskugga med konkurrens och kundens behov ska tillfredsställas ifrågasätts. På den organisatoriska nivån och därmed ökad distans till verksamheten verkar effektivitet och pengar styra mer än elevens behov när resurser ska fördelas.

Hur vet man att stöd som sätts in är rätt stöd, är det lämpligt och tillräckligt för att stödja elevens lärande? ”Grundläggande för att kunna förhindra att elever misslyckas i skolan är att undervisningen kan anpassas till elevers behov och förutsättningar” (Fougantine, 2012, s. 246). Specialpedagogernas uppföljning och utvärdering av stöd ses som en form av kritisk granskning. Den som lärt känna sig själv och hanterar hjälpmedel som underlättar den aktuella situationen kan minska hindren och kompensera sina svårigheter. Därför är det viktigt att Komvux tillhandahåller alternativa verktyg, vilket andra studier också poängterar (Dahlin & Lagerkrans, 2013; Gerber, 2012) och ge handledning vilket informanterna poängterade.

Diskussion

Inledningsvis görs en reflektion över hur studien genomförts. Därefter följer en övergripande diskussion av resultatet. En närmare diskussion finns redan i analysen kring de olika frågeställningarna. Sedan följer några specialpedagogiska implikationer. Kapitlet avslutas med några förslag till fortsatt forskning.

Metodreflektion

Studiens övergripande syfte var att undersöka hur specialpedagoger beskriver åtgärder avsedda att stödja och utveckla elevers lärande. Problem med hur elever lär sig och vad de egentligen ska kunna, hör ihop med vilka krav omgivningen ställer och vilka resurser den erbjuder (Säljö, 2000). Av den anledningen ansågs en sociokulturell forskningsansats vara mest lämplig, eftersom lärande och utveckling är kommunikativa processer. Den kvalitativa forskningsintervjun användes som metod och fungerade väl med studiens frågor.

Kvale och Brinkman (2009) skriver en epistemologi för intervjukunskap vilket anses stämma överens med studiens sociokulturella ansats. Intervjukunskap produceras och konstrueras relationellt i interaktionen mellan intervjuarens och intervjupersonernas samtal. De ser intervjukunskap som kunskap vilken producerats i en specifik interpersonell situation och betonar att man måste ta hänsyn till situationella faktorer. Epistemologiska frågor handlar också om pragmatisk kunskap. ”Är den intervjuproducerade kunskapen till nytta? /- -/ Är de värda att bygga vidare på?” (a.a., s. 325). Att intervjuja kan ses som en kunskapsproducerande verksamhet. Samma författare beskriver intervjuandet som process genom metaforen om malmletaren vilken samlar in kunskap och om resenären som samtalar, ställer frågor och uppmunttrar den intervjuade att berätta. Under resan som samtalen liknas vid, kan kunskap konstrueras och leda till en reflektionsprocess som förändrar resenären. Samtalen har stärkt mig som specialpedagog i mötet med erfarna kollegor, vidgat mina perspektiv från olika verksamheters förutsättningar och villkor.

Enligt Kvale och Brinkman (2009) är goda intervjupersoner samarbetsvilliga, motiverade, värtaliga och kunniga vilket samtliga deltagare var. Informanterna var väl förberedda, avsatte gott om tid och delade med sig av sina erfarenheter under samtalen vars omfattning kan liknas vid djupintervjuer. ”*En bra intervjufråga bör bidra tematiskt till kunskapsproduktionen och dynamiskt till att skapa en god intervjuinteraktion*” (a.a., s. 146). Samtalen bidrog till många tankar kring hur specialpedagogisk verksamhet kan organiseras, genomföras, kritiskt granskas, utvecklas och förbättras. En slående likhet var deras spontana reaktion när vi avslutat samtalet och pratade om hur det fungerat. Informanterna bokstavligen talat pustade ut och sa att de kände sig alldeles ”tomma i huvudet”, vilket kan vara ett uttryck för att de varit engagerade, fått tänka till och sätta ord på sin yrkesroll.

Ett samtal är en samhandling (Säljö, 2000) och kan beskrivas som ett samarbete för att skapa förståelse. Samtalen med specialpedagogerna var mycket givande och gav som framgång ett omfattande empiriskt underlag. Den halvstrukturerade intervjun tillåter följdfrågor och ökade möjligheter till utförlig information. Man kan be om förtydliganden vid tolkningssvårigheter som; Nu förstod jag inte hur du menar. Sådana frågor ställdes under samtalen och bidrar till att reliabiliteten ökar. ”*Att samtala är också att samtänka*” (a.a., s. 191). Man måste lära sig att skilja på vad som antas och vad som påstås. Därför är konkreta exempel, citat och utskrifts metoder i avsikt att öka studiens validitet. Det är en utmaning att kunna hålla distans till samtalen man varit delaktig i. Metodens svårighet är att se resultat ur ett helikopterperspektiv eller som en detektiv på upptäcktsresa vad handlar det egentligen om? För bearbetning och analys av ostrukturerade intervjusvar finns inga fasta regler på samma sätt som för kvantitativa bearbetningar (Stukat, 2005). Det är stimulerande att finna och använda en analysmodell för att få fram mer än det bokstavligen innehållet i samtalen. Därför bearbetades samtalen genom meningskoncentrering i avseende att fokusera på väsentligheter, vilket gav en bättre överblick av det omfattande innehållet. Att analysera och få struktur på vad specialpedagogerna talade om när de beskrev sitt arbete fungerade väl när det kopplades till samhälls-, organisations-, grupp- och individnivå. I ett sociokulturellt perspektiv bör kommunikation studeras (Säljö, 2000). En strävan har därför varit att analysera samtalen med specialpedagogerna med följande frågor; Hur talade specialpedagogerna om behov och stöd med utgångspunkt i kunskaper och erfarenheter? Vad uppfattar de att omgivningen kräver av dem? och Vad gör det möjligt i en verksamhet?

En brist är att inte ha gjort observationer och sett specialpedagogernas samspel med elever och lärare. Men det är en tidskrävande metod att få en god inblick i hur verksamheten bedrivs och hur påverkar observatörens närvaro de som observeras och deras beteende? Sättet att resonera och handla har i sociokulturellt perspektiv samband med sammanhang. Tidigare studier om komvux omfattar intervjuer med lärare (Henning Loeb, 2006; Håkansson, 2007) och elever (Carlsson, 2011; Dahlin & Lagerkrans, 2013; Fouganthine, 2012). Av den anledningen blev valet samtal med specialpedagoger. Resultatet visar likheter med andra studier t.ex. hur använder lärare och elever anpassningarna och vad leder det till? Troligtvis finns likheter med elever i behov och åtgärder avsedda att stödja lärande från andra vuxenutbildningar, vilket styrker möjligheterna till generaliserbarhet.

Resultatdiskussion

Det har varit mycket intressant att lyssna till specialpedagogernas strävan att förstå elevers behov utifrån deras tidigare erfarenheter och hur de redogör för sin avsikt att stärka elevers lärande genom olika strategier av stöd. Monica formulerade ”målsättningen med sitt arbete

som att avskaffa sig själv”, att eleverna inte ska behöva hennes stöd längre utan lära på egen hand. Förhållningssättet att på sikt minska behovet av stöd och bidra till att eleverna blir självgående i samtalen. Specialpedagogernas utförliga beskrivningar av bemötande, samarbete, behov, strategier, olika anpassningar, dokumentation, uppföljning och utvärdering anses vara ett professionellt förhållningssätt. Resultatet visar goda exempel på framgångsfaktorer t.ex. vad som gör att en verksamhet kan fungera väl samt vilka hinder som förekommer på framför allt det organisatoriska planet i vissa verksamheter. Det kan vara när elever inte får möjlighet att testa sina förkunskaper vid kursstart för att studera på en lämplig nivå utifrån deras förutsättningar och kunskaper. Andra exempel på hinder är att elever inte kan läsa en orienteringskurs för att repetera sina kunskaper och få mer tid till sina studier eller distanskurser utan möjligheter till gruppövningar och diskussioner.

Studiens huvudresultat visar att specialpedagogerna anser att många som är i behov av stöd och att det är framför allt behov av att utveckla elevers studieteknik. Det kan ha samband med läsförståelse eller kognitiva svårigheter och att det är viktigt att tidigt uppmärksamma dessa elever. Ett annat viktigt resultat är elevers behov av att planera sina studier och få struktur i sina uppgifter genom en tydlig arbetsgång. En oväntat stor andel av de elever som specialpedagogerna mött har inte utretts tidigare, vilket kan ses som anmärkningsvärt i ljuset av tidigare studiemisslyckanden. Det visar också på betydelsen av specialpedagogiska insatser även om det rör sig om vuxna elever.

Tillgång till alternativa verktyg ses som mycket betydelsefullt, för de är verktyg för att underlätta lärande och kan leda till att svårigheter kompenseras och studieresultat förbättras. Specialpedagogernas synpunkter får stöd av flera forskare (Dahlin & Lagerkrans, 2013; SPSM, 2011).

Resultatet visar att vuxna elever anses ha behov av stöd av tre anledningar. Vissa elever har erfarenheter av skolmiljöer som inte anpassats utifrån deras förutsättningar och behov. Enligt det relationella synsättet är det skolan som skall anpassa sig till elevers behov och förutsättningar vilket inte alltid sker. Många elever har fått höra att det går över, vilket det inte alltid gör. Därför kan de känna en besvikelse när problemen kvarstår och risken finns att de ger upp sina studier om de inte får stöd som fungerar och underlättar lärandet. Andra elever har blivit utredda, fått stöd och har erfarenhet av alternativa verktyg och efterfrågar dem vid kursstart som en självklar rättighet. Den tredje gruppen har en livssituation som vuxen med psykisk ohälsa, vilket påverkar lärande och koncentration negativt och medför att de är ”nya elever” i behov av stöd.

Varför har inte vuxna i behov av stöd samma rättigheter som elever i ungdomsskolan? I studiens teoretiska bakgrund beskrivs den politiska visionen om ökad effektivitet, distansstudier och individualisering inom Komvux (Skolverket, 2012a; SOU 2013:20). I resultaten framkommer skillnaden mellan vision och verklighet. Elever har behov av orienteringskurser för att förlänga studietiden. Anpassningen är en form av individualisering och kan bidra till ökad måluppfyllelse (Skolverket, 2012c; SOU 2013:20). En viktig faktor för att elever ska få det stöd de behöver förutsätter att både politiker och skolledning erkänner befintliga behov av stöd och omfördelar resurser.

Forskning visar att dialogiskt orienterad undervisning ger de bästa inlärningsvillkoren (Dysthe & Igländ, 2003a), vilket också betonas i sociokulturell lärandeteori. Grunden för lärande är interaktion och samarbete. Säljö (2000) anser att det inte är rimligt att anta att elevers ska förstå abstrakta kunskaper på egen hand. Därför stöds den kritik som en informant framförde

mot sättet att organisera omvårdnadsutbildning på distans, utan inslag av gruppövningar och diskussioner. Det är särskilt allvarligt när många deltagare har inlärningssvårigheter och lärarna sänker kraven på vad eleverna ska kunna bara för att de ska fullfölja sin utbildning. Dessa elever anses ha stort behov av lärarledd undervisning och tillfällen att lära av varandra.

Dolda negativa diskurser för lärande som varken elever eller lärare är medvetna om måste vi förstå bättre, om vi ska kunna stödja elever som misslyckas i skolan (Hundeide, 2006). Därför är det av värde att arbeta med studieteknik och metakognitiva lässtrategier. Ingen kan sätta en gräns för en annan individs utveckling utifrån ett sociokulturellt perspektiv, men hinder som t.ex. för lite lärarstöd och för stor andel eget arbete kan försvåra möjligheterna. En förlängd studietid medför ökade kostnader, men kan på sikt bidra till att elever genomför sina studier och blir anställningsbara, vilket är en vinst för samhället. Det kan även ge individen bättre hälsa och ekonomi. Många elever med funktionsnedsättning lämnar grund- och gymnasieskolan med ofullständiga betyg, vilket kan bero på att de inte fått tillräckligt stöd. Vuxenutbildning är en andra chans för dessa elever och därför är det viktigt att stärka självförtroende och tilltro till egen studieförmåga (Håkansson, 2007). Att förstå betydelsen av misslyckanden, dålig självkänsla och tolkningen av beteende avgör hur samspelet fortgår. Genom positiva attityder kan eleven utveckla sin identitet som människa och stärka tilltron till sin egen förmåga.

Specialpedagogiska didaktiska implikationer

Inledningsvis vill jag resonera kring vikten av att identifiera och arbeta med specialpedagogiska frågor i vuxenundervisningen och särskilt i ljuset av att det ofta finns en tidigare skolproblematik. Detta har inte uppmärksamats i specialpedagogutbildningen och kan bli ett område som kan utvecklas. Det kan t.ex. ske genom att öka lärares kompetens av att tidigt uppmärksamma vuxna elevers eventuella behov av stöd och hur de kan arbeta med olika anpassningar för att underlätta lärande.

Studiens resultat kan bidra till att kunskap sprids om vuxna elever i behov av stöd och att adekvata åtgärder sätts in för att öka möjligheter att fullfölja studier. Ett viktigt resultat är att involvera eleverna ännu mer och låta dem vara delaktiga vid samtal, kartläggning, utredning när åtgärder planeras och vid uppföljning samt utvärdering. Elever i behov av stöd studerar ofta under längre tid än andra i vuxenutbildning och avbryter oftare studierna (SOU 2013:20). Därför kan mentorssamtalen vara viktiga förebyggande insatser. Att utreda behov av stöd genom kartläggning och utredning anses som en viktig specialpedagogisk uppgift. För att identifiera och tillgodose behov behövs en helhetssyn, då är kommunikation viktig med en dialog, respektfullt förhållningssätt och ömsesidig kontakt (Håkansson, 2007).

Många elever saknar grundläggande kunskaper i studieteknik, vilket gör att de behöver lära mer om metakognitiva strategier och utveckla lässtrategier för ökad läsförståelse (Høien & Lundberg, 1999). Stödet kan vara att identifiera målsättningen med en uppgift eller elevens koppling till tidigare erfarenheter och förenkling av uppgiften. Läs- och skrivsvaga elever behöver oftare muntliga prov, så de kan visa sina kunskaper. Det är också en metod specialpedagogerna använder och som rekommenderas.

Elevers kognitiva svårigheter påverkar förmågan att planera, organisera, strukturera, göra flera saker samtidigt, ta initiativ, beräkna och hålla tid samt avsluta det de påbörjat (Dahlin & Lagerkrans, 2013). Det är vanliga behov enligt specialpedagogernas erfarenheter. Därför är ett

annat viktigt resultat teknikstödet i skolan, i avseende att elever ska få delta på lika villkor i undervisningen med hjälp av alternativa verktyg.

Förslag till vidare forskning

Resultaten visar att många vuxna har behov av att förbättra sin studieteknik. Av den anledningen kan det vara bra att erbjuda elever en orienteringskurs i studieteknik och undersöka deras lässtrategier vid kursens början. Därefter handleda eleverna i metakognitiva lässtrategier i avseende att stödja deras lärandeprocess samt utvärdera i slutet av kursen genom samtal om metakognition.

Ett annat intressant forskningsområde är att analysera varför elever avbryter sina studier och förebyggande insatser för att minska antalet studieavbrott. Kan elevers svårigheter att planera och strukturera studierna i kombination med lite undervisningstid och omfattande eget arbete vara troliga orsaker bakom studieavbrott i en del fall? Resultaten i studien visar elevers behov av överblick av tid och uppgifter för att planera och få struktur i studierna. Detaljerade veckoscheman med inplanerad studietid, appar vid olika anpassningar och handledning användes som stödstrukturer, hur jobba vidare med detta?

Referenslista

- Ahl, H. (2004). *Motivation och vuxnas lärande En kunskapsöversikt och problematisering* Myndigheten för Skolutveckling. Forskning i fokus, nr. 24 Stockholm: Liber.
- Ahlberg, A. (2007). Specialpedagogik- ett kunskapsområde i utveckling. I C. Nilholm & E. Björck-Åkesson (Red.), *Reflektioner kring specialpedagogik- sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna* (s. 66- 84). (Vetenskapsrådets rapportserie, 2007:5). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Backman, J. (2010). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Björck-Åkesson, E. (2007). Specialpedagogik- ett kunskapsområde med många dimensioner. I C. Nilholm & E. Björck-Åkesson (Red.), *Reflektioner kring specialpedagogik- sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna* (s. 85- 99). (Vetenskapsrådets rapportserie, 2007:5). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Björck-Åkesson, E., & Nilholm C. (2007). Inledning. I C. Nilholm & E. Björck-Åkesson (Red.), *Reflektioner kring specialpedagogik- sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna* (s. 7- 16). (Vetenskapsrådets rapportserie, 2007:5). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Bladini, K. (2007). Specialpedagogers handledningssamtal som verktyg och rum för reflektion. I T. Kroksmark & Åberg, K. *Handledning i pedagogiskt arbete* (s. 199- 223). Lund: Studentlitteratur.
- Carlsson, N. (2011). *I kamp med skriftspråket. Vuxenstuderande med läs- och skrivsvårigheter i ett livsvärldsperspektiv* (Doctoral thesis, Gothenburg Studies in Educational Sciences, 306). Göteborg: Acta Universitatis Gothobourgensis.
- Dahlin, E., & Lagerkrans, E. (2013). *Teknikstöd i skolan. Slutrapport*. Hjälpmedelsinstitutet. Hämtad 2013-08-30 från <http://www.hi.se/Global/pdf/2013/13341-pdf-teknikstod-i-skolan-slutrapport.pdf>
- Danielsson, L. & Liljeroth, I. (1996). *Vägval och växande – förhållningssätt, kunskap och specialpedagogik för yrkesverksamma hjälpare*. Stockholm: Liber.
- Dysthe, O. (2003a). Dialogperspektiv på elektroniska diskussioner. I O. Dysthe (Red.), *Dialog, samspel och lärande* (s. 295- 320). Lund: Studentlitteratur.
- Dysthe, O. (2003b). Om förhållandet mellan individ och grupp i portföljprocessen. I O. Dysthe (Red.), *Dialog, samspel och lärande* (s. 321- 342). Lund: Studentlitteratur.
- Dysthe, O. (2003c). Om sambandet mellan dialog, samspel och lärande. I O. Dysthe (Red.), *Dialog, samspel och lärande* (s. 7- 27). Lund: Studentlitteratur.
- Dysthe, O. (2003d). Sociokulturella teoriperspektiv på kunskap och lärande. I O. Dysthe (Red.), *Dialog, samspel och lärande* (s. 31- 74). Lund: Studentlitteratur.

- Dysthe, O. & Igland, M- A. (2003a). Mikhail Bathkin och sociokulturell teori. I O. Dysthe (Red.), *Dialog, samspel och lärande* (s. 95- 117). Lund: Studentlitteratur.
- Dysthe, O. & Igland, M- A. (2003b). Vygotskij och sociokulturell teori. I O. Dysthe (Red.), *Dialog, samspel och lärande* (s. 75- 94). Lund: Studentlitteratur.
- EU. (2000). *Memorandum för livslångt lärande*. Arbetsdokument från kommissionens avdelningar.
- Fischbein, S. (2007). Specialpedagogik i ett historiskt perspektiv. I C. Nilholm & E. Björck-Åkesson (Red.), *Reflektioner kring specialpedagogik- sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna* (s. 17- 35). (Vetenskapsrådets rapportserie, 2007:5). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Fouganthine, A. (2012). *Dyslexi genom livet: Ett utvecklingsperspektiv på läs- och skrivsvårigheter* (Doktorsavhandling). Stockholm: Stockholms universitet, Specialpedagogiska institutionen.
- Gerber, P.J. (2012). The Impact of Learning Disabilities on Adulthood: A Review of the Evidenced- Based Literature for Research and Practice in Adult Education *Journal of Learning Disabilities*, volym 45 (1), 31- 46. doi: 10.1177/0022219411426858
- Heimersson, M. (2009). Elevers särskilda behov - en analys enligt Nancy Fraser. I A. Ahlberg (Red.), *Specialpedagogisk forskning. En mångfasetterad utmaning* (s. 59- 79). Lund: Studentlitteratur.
- Henning Loeb, I. (2006). *Utveckling och förändring i kommunal vuxenutbildning En yrkeshistorisk ingång med berättelser om lärarbanor* (Doctoral thesis, Gothenburg Studies in Educational Sciences, 237). Göteborg: Acta Universitatis Gothobourgensis.
- Hundeide, K. (2003). Det intersubjektiva rummet Klassrummets dolda styrmekanismer för inkludering eller exkludering av elever. I O. Dysthe (Red.), *Dialog, samspel och lärande* (s. 143- 166). Lund: Studentlitteratur.
- Hundeide, K. (2006). *Sociokulturella ramar för barns utveckling- barns livsvärldar*. Lund: Studentlitteratur.
- Husén, T., & Härnqvist, K. (2000). *Begåvningsreserven. En återblick på ett halvsekels forskning och debatt*. Uppsala: Föreningen för svensk undervisningshistoria.
- Håkansson, A. (2007). *Lärares pedagogiska arbete inom den kommunala vuxenutbildningen* (Doktorsavhandlingar inom den Nationella Forskarskolan i Pedagogiskt Arbete nr 6. Doktorsavhandlingar i Pedagogiskt arbete nr 13). Umeå: Umeå Universitet.
- Høien, T. & Lundberg, I. (1999). *Dyslexi. Från teori till praktik*. Stockholm: Natur och kultur.
- Kirby, J. R., Silvestri, R., Allingham, B. H., Parrila, R., & La Fave, C. B. (2008). Learning Strategies and Studie Approaches of Postsecondary Student With Dyslexia. *Journal of Learning Disabilities*, volym 41 (1), 85- 96. doi: 10.1177/0022219407311040

- Kvale, S., & Brinkman, S. (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lumsden Wass, K. (2004). *Vuxenutbildning i omvandling. Kunskapslyftet som ett sätt att organisera förnyelse* (Doctoral thesis, Gothenburg Studies in Educational Sciences, 219). Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Løkensgard Hoel, T. (2003). Ord på vandring: Elever i samtal om texter. I O. Dysthe (Red.), *Dialog, samspel och lärande* (s. 273- 293). Lund: Studentlitteratur.
- Persson, B. (2007). Svensk specialpedagogik vid vägskäl eller vid vägs ände? I C. Nilholm & E. Björck-Åkesson (Red.), *Reflektioner kring specialpedagogik- sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna* (s. 52- 65). (Vetenskapsrådets rapportserie, 2007:5). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Proposition (1967:85). *Kungl.Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m.m.* Regeringens proposition.
- Rocco, T. S., & Delgado, A. (2011). Shifting Lenses: A Critical Examination of Disability in Adult education. *New Directions for Adult and Continuing Education*, no 132, Winter 2011, 3- 12. doi: 10.1002/ace.426
- Rosenqvist, J. (2007). Några aktuella specialpedagogiska forskningstrender. I C. Nilholm & E. Björck-Åkesson (Red.), *Reflektioner kring specialpedagogik- sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna* (s. 36- 51). (Vetenskapsrådets rapportserie, 2007:5). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Regeringskansliet.
- SFS 2011:1108. *Förordning om vuxenutbildning*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Skagen, K. (2003).Handledningssamtal i Bakhtin- perspektiv. I O. Dysthe (Red.), *Dialog, samspel och lärande* (s. 195- 217). Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket. (2000). *Med vuxenutbildning i fokus*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2012a). *Läroplan för vuxenutbildningen 2012 (Lvux12)*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2012b). PM- Elever och studieresultat i komvux år 2011. Hämtad 2013-02-14 från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2836>
- Skolverket. (2012c). *Redovisning av uppdrag att analysera orsaker till låg måluppfyllelse i Matematik A och B i den kommunala vuxenutbildningen*. Hämtad 2012-10-20 från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2887>
- Skolverket. (2013a). *Arbete med åtgärdsprogram för elever i behov av stöd. Skolverkets allmänna råd*. Stockholm: Fritzes kundservice.
- Skolverket. (2013b). *Attityder till vuxenutbildningen 2012. Elevernas och lärarnas attityder till vuxenutbildningen. Rapport 389*. Stockholm: Fritzes kundservice.

- SOU 1982:29. *Komvux. Kommunal utbildning för vuxna. Huvudbetänkande av Komvuxutredningen*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- SOU 2013:20 *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå- en översyn för ökad individanpassning och effektivisering*. Stockholm: Fritzes kundtjänst.
- Specialpedagogiska skolmyndigheten. (2011). *IT i lärandet för att nå målen*. SPSM.
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Bokförlaget Prisma.
- Säljö, R. (2003). Föreställningar om lärande och tidsandan. I Selander, S. (Red.). *Kobran, nallen och majjen* (s. 71- 88). Hämtad 2010-10-05 från www.skolverket.se
- Taymans, J. M. (2012). Legal and Definitional Issues Affecting the Identification and Education of Adults With Specific Learning Disabilities in Adult Education programs *Journal of Learning Disabilities, volym 45* (1), 5- 16. doi: 10.1177/0022219411426857
- Utbildningsdepartementet. (1994). *Läroplan för de frivilliga skolformerna* (Lpf 94).
- Vetenskapsrådet. (2007). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtat 100909, från <http://www.vr.se/>
- Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society. The Development of Higher Psychological Process*. Cambridge: Harvard University Press.
- Österlind, E. (1998). *Disciplinering via frihet. Elevers planering av sitt eget arbete* (Doktorsavhandling, Uppsala Studies in Education, 75). Uppsala: Acta

Bilagor

Bilaga 1

Skolverkets statistik om elever inom vuxenutbildningen

198 200 studerade inom kommunal vuxenutbildning år 2011 (Skolverket, 2012b), varav 83 procent på gymnasial nivå.

Varje elev läser i genomsnitt fyra kurser och 88 300 studerade på heltid.

72 procent slutförde sin kurs inom gymnasial vuxenutbildning, av dem 88 procent med minst betyget godkänt och ungefär 17 procent avbryter sin kurs, under de senaste sju åren har det varit ungefär samma resultat.

Fler elever slutför kurser på gymnasial nivå 73 procent, än de 60 procent som avslutar kurser på grundläggande nivå.

Elevernas ålder har sjunkit från 33 till 30 år de senaste sex åren.

Andelen elever som är födda utomlands är 40 procent, vilket inte förändrats sedan 2008. 90 procent av eleverna inom grundläggande utbildning är födda utomlands och deras andel på gymnasial utbildning är 30 procent.

Medgivande till intervju

Mitt namn är Annette Gottfridsson och jag studerar på Specialpedagogiska programmet vid Göteborgs Universitet. Under sista terminen ska jag skriva mitt examensarbete inom specialpedagogik med inriktning mot ”Elever i behov av stöd inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå.” Det övergripande syftet i min studie är att undersöka hur specialpedagoger ser på sitt arbete med åtgärder avsedda att stödja och utveckla elevers lärande inom vuxenutbildningen. Studien vill även ta reda på hur specialpedagoger ser på fenomenet elever i behov inom vuxenutbildningen och om det finns något specifikt för specialpedagogik inom vuxenutbildningen.

Genom intervjuer kommer jag att ta del av fem specialpedagogers erfarenheter från olika kommuner. Innehållet från den aktuella intervjun kommer att sammanfattas och mailas till den berörda specialpedagogen för att ta del av utskriften och därmed ges tillfälle att kommentera innehållet.

Deltagandet kommer att bestå av en intervju. Efter medgivande kommer jag att dokumentera intervjun genom inspelning. Inga personuppgifter kommer att användas som gör det möjligt att spåra informanternas identitet, vare sig i inspelningarna eller i uppsatsen. Fingerade namn kommer att användas i uppsatsen. Alla intervjusvar kommer att behandlas anonymt. Efter godkännande av uppsatsen kommer inspelningarna att raderas.

Allt deltagandet är frivilligt och deltagaren har rätt att avbryta sin medverkan (Vetenskapsrådet, 2007).

Tack för din medverkan!

Med vänliga hälsningar
Annette Gottfridsson

Jag ger härmed mitt medgivande till att delta i en intervju som sedan ligger till grund för Annette Gottfridssons examensarbete i specialpedagogik.

Datum

Namnunderskrift

Intervjuguide

Ingångsfråga

* **Kan du beskriva så detaljerat som möjligt vilka behov** av stöd du anser elever har inom vuxenutbildningen?

- Förekommer eventuella skillnader av behov inom grundläggande och gymnasial nivå? I så fall vilka?

Metoder för att identifiera elevers behov av stöd

* Hur går du tillväga för att få reda på om elever är i behov av stöd?

- Hur brukar den första kontakten ske? Vem tar initiativ?

- Hur informeras elever om stöd inom vuxenutbildningen?

- I vilken utsträckning förekommer tester för alla elever som skall börja läsa en kurs? I så fall inom vilka ämnen?

Kartläggning och utredning av elevers behov av stöd

* Hur sker kartläggning och utredning av elevers behov av stöd?

Åtgärder avsedda att stödja elevers lärande

Vilket stöd?

Alternativa verktyg/ hjälpmedel?

Samtalstöd?

Förekommer mentorskap?

Stöd med struktur, planering av studier?

Handledning av elever?

Handledning av lärare?

Förekommer något gemensamt erbjudande till alla elever i studieteknik vid terminsstart?

Erbjuds stöd för alla elever t ex mattestuga?

Anpassas stöd?

Förlängd studietid?

Alternativt läromedel, lättläst text? Ljudfil?

Annat arbetssätt, muntligt i stället för skriftligt?

Delas uppgifter upp i mindre delar?

Allmänna frågor

- Eventuell uppföljning av frånvaro?

- Varning avbrott? Fullföljer eleven kursen? Avhopp?

- Vilka metoder används för **uppföljning och utvärdering** av åtgärder?

Vad i denna erfarenhet skulle du betrakta som specifikt för elever i behov av stöd inom vuxenutbildning?

